

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

Diplomová práce

Bc. Tereza Bocková

Voseo, jeho vývoj a současnost

Voseo, its evolution and present

Praha 2014

Vedoucí práce: PhDr. Anna Mištinová, PhD.

Na tomto místě bych chtěla poděkovat vedoucí mé práce PhDr. Anně Mištinové, PhD. za odborné vedení, cenné komentáře a přínosné rady. Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu po celou dobu psaní této práce.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité zdroje a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Ostravě dne 20. března 2014

.....

Abstrakt

Tato práce se zabývá *voseem* ze synchronního i diachronního hlediska. Na prvních stranách srovnává slovesný a zájmenný systém ve Španělsku a Hispánské Americe, dále sleduje vývoj *vosea*, k čemuž si dopomáhá dobovými díly, od Cida po klasicisty. Navíc také zkoumá, jak na *voseo* nahlíží jednotlivé gramatiky, a to od první Nebrijovy gramatiky po nejnovější gramatiku vydanou Královskou akademií. V části, která se věnuje synchronnímu hledisku, práce popisuje *voseo* v jednotlivých státech, k čemuž z části využívá korpus RAE.

Abstract

This work approaches the phenomenon called *voseo* from two different points of view: synchronic and diachronic. At the beginning, the work compares verbal and pronominal systems in Spain and Hispanic America, then analyses the evolution of *voseo* with the help of writings from given periods (from Cid to Classicism). In addition, it examines how different grammars (from the first grammar of Nebrija to the newest grammar of the Royal Spanish Academy) see this phenomenon. In the part dedicated to the synchronic view, it describes *voseo* in different states with the help of the corpus of the Royal Spanish Academy.

Klíčová slova

voseo, Hispánská Amerika, zájmenné paradigma, slovesné paradigma, způsoby oslovení

Key words

voseo, Hispanic America, pronominal paradigm, verbal paradigm, forms of address

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Způsoby oslovování ve Španělsku a Hispánské Americe.....	8
3. Srovnání zájmenného systému ve Španělsku a Hispánské Americe.....	11
4. Voseo a jeho typy	14
5. Geografické rozšíření vosea.....	16
6. Voseo a sociologické hledisko.....	18
7. Pronominální paradigma vosea.....	19
8. Slovesné paradigma vosea	19
9. Vývoj vosea.....	21
9. 1. Zájmenný systém v latině.....	21
9. 2. Situace ve staré kastilštině	22
9. 3. Situace v klasické španělštině.....	25
9. 4. Vývoj v Americe.....	29
9. 5. Vývoj slovesného systému od latiny dodnes.....	32
10. Voseo v gramatikách.....	33
10. 1. Od Nebriji po Bella.....	33
10. 2. Gramatiky Španělské královské akademie.....	36
11. Voseo v jednotlivých státech	39
11. 1. Argentina.....	40
11. 2. Uruguay.....	44
11. 3. Paraguay.....	47
11. 4. Bolívie.....	48
11. 5. Chile.....	48
11. 6. Peru.....	51
11. 7. Kolumbie.....	52
11. 8. Venezuela.....	53
11. 9. Ekvádor.....	54
11. 10. Střední Amerika.....	54
11. 10. 1. Guatemala.....	54
11. 10. 2. Honduras.....	56
11. 10. 3. Nikaragua.....	57
11. 10. 4. Salvador.....	59
11. 10. 5. Panama.....	59
11. 10. 6. Kostarika	60
11. 10. 7. Mexiko.....	61
11. 11. Antily.....	61
12. Závěr.....	62
Resumen.....	65
Použitá literatura.....	68
Primární literatura:.....	68
Novinové články:.....	70
Sekundární literatura.....	70
Přílohy.....	72

1. Úvod

Voseo nebo také *voseismus* je jev, který se objevuje v řadě zemí Hispánské Ameriky. Je široce rozšířen a bylo o něm napsáno velké množství literatury. Dle mého názoru však v češtině chybí ucelené dílo, které by ho popsalo jak z hlediska jeho vývoje, rozšíření, tak současného úzu. Tato práce si klade za cíl seznámit českého čtenáře s tímto jevem a zmapovat jak jeho vývoj, tak současnou situaci. Jejím dalším cílem je zjistit, v jakých oblastech se *voseo* používá nejvíce a proč tomu tak je, jak vypadají paradigmaty v jednotlivých státech, zda *voseo* ovlivňuje všechny časy a způsoby stejně, a v neposlední řadě mě bude také zajímat, jak na *voseo* nahlíží Španělská královská akademie.

Název *voseo* pochází od zájmeny *vos*, které historickým vývojem změnilo svou funkci. Zatímco v latině se používalo pro označení 2. os. pl., postupem času nabylo funkce formálního oslovení jedné osoby. Poté se však pro formální oslovení začaly používat jiné výrazy, a tak toto zájmeno pokleslo. Postupem času ve Španělsku úplně vymizelo, v Americe se však dochovalo dodnes. V dnešní době v některých státech plně nahrazuje zájmeno *tú*, v jiných mu konkuruje a používá se v závislosti na situaci.

Voseo se však netýká jen pronominálního systému a způsobu oslovení, ale ovlivňuje také tvar slovesa. Slovesné paradigma je tak v amerických státech mnohem složitější, protože si zde konkurují tradiční tvary s tvary *vosea*. Jednotlivé slovesné tvary *vosea* pak mohou nabývat různých podob v závislosti na tom, v jaké části Ameriky jej zkoumáme.

V mé práci vysvětluji *voseo* ze dvou hledisek, a to synchronního a diachronního. V prvních kapitolách se snažím čtenáře uvést do problematiky a zabývám se obecně způsobem oslovení a srovnáním zájmených systémů ve Španělsku a Hispánské Americe. Dále uvádím jednotlivé typy *vosea* a rozebírám základní dva faktory, které *voseo* ovlivňují – sociální a geografický faktor. V dalších částech této práce se vracím do minulosti a zaměřuji se na vývoj zájmeného a slovesného systému od latiny přes starou kastilštinu až po dnešní španělštinu. Použití zájmeny *vos* a jeho různé funkce dokládám na různých dobových dílech, a to od Cida až po klasicisty, a na pomoc si беру také korpus CORDE. V dalších částech práce se zabývám zájmenem *vos* v jednotlivých gramatikách a sleduji jazykovou normu v jednotlivých obdobích. Poslední velkou částí mé práce je pohled na *voseo* z hlediska jednotlivých států. Postupně stručně probírám historii státu, která měla vliv na to, zda se zde *voseo* zachovalo či ne. Poté zmiňuji oblasti, kde se *voseo* používá, a jakou má v daném státě prestiž. V těchto kapitolách se z velké části opírám o korpus Španělské královské akademie CREA, ve kterém

zjišťuji, jaké tvary sloves se používají. Jelikož korpus neobsahuje dostatečné množství dokumentů, nemohu z něj činit žádné závěry a slouží pouze k ukázání určitých tendencí či k doložení příkladů. Navíc se *voseo* týká především ústního projevu, který je v korpusu zastoupen velmi málo. Pro zjištění aktuální situace by bylo potřeba vycestovat přímo do daných oblastí a udělat podrobný průzkum mezi všemi vrstvami obyvatelstva.

Na konec práce jsem přidala přílohy, které přispívají k dokreslení situace. První z nich je věnovaná zájmennému systému v latině, druhá zájmenům ve staré kastilštině. Chtěla bych upozornit, že tuto přílohu jsem vypracovala na základě shrnutí různých materiálů a vlastních vědomostí, proto zde neuvádím zdroj. Třetí příloha pak ukazuje dialektální oblasti podle J. P. Rony.

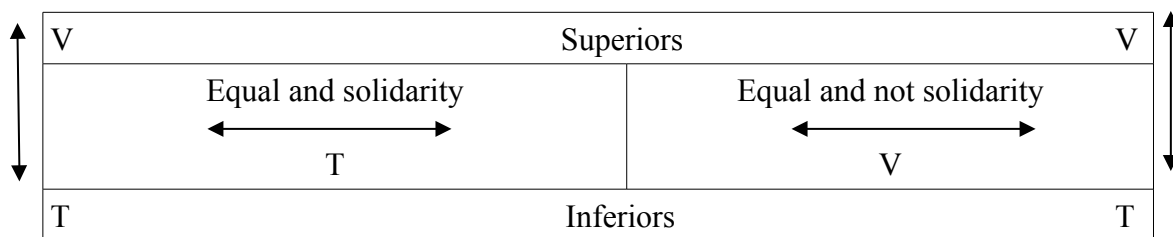
Co se týče formálního hlediska, v práci překládám do češtiny pouze ty citace, které mají určitou výpovědní hodnotu. Český překlad uvádím v poznámce pod čarou, abych práci formálně sjednotila. Citace, jež pouze ukazují použití jednotlivých zájmen, nechávám v původním znění.

2. Způsoby oslovování ve Španělsku a Hispánské Americe

Brown a Gilman¹ se zamýšlejí nad výběrem způsobu oslovení a docházejí k názoru, že na druh oslovení mají vliv dvě věci, a to *power and solidarity* – tedy moc a určitá soudržnost.

Podle článku je moc či nadvláda vztah mezi minimálně dvěma osobami a působí pouze jedním směrem. Pokud jeden člověk může kontrolovat chování jiné osoby, znamená to, že nad ní má určitou moc. Tento vztah není vzájemný, protože dvě osoby se nemohou kontrolovat navzájem ve stejné oblasti. Nutně tedy existuje vztah nadřazeného a podřazeného. Brown a Gilman uvádějí příklad: ve středověku bylo normální, že šlechta tykala svým poddaným, ale poddaní jí vykali. Stejný vztah fungoval mezi pánem a sluhy, rodiči a dětmi nebo v církevní oblasti. Tam, kde měly osoby stejnou moc a byly tak i sociálně na stejné úrovni, autoři mluví o soudržnosti, vzájemnosti či solidaritě. Zde je totiž vztah vzájemný, působí oběma směry a obě osoby si buď tykají, nebo vykají. Ve středověku bylo podle autorů časté, že zatímco nižší třída si mezi sebou tykala, výše postavení si vykali. Vysvětlují to tím, že od samotného začátku bylo vykání vyhrazeno pouze panovníkům, později se rozšířilo mezi další vysoce postavené osoby a až o mnoho let později mezi všechny společenské vrstvy.

Autoři se také zabývají tím, proč si dvě osoby tykají nebo vykají, a docházejí k závěru, že roli hraje jak pohlaví a věk, tak povolání, místo původu, náboženství nebo politická orientace. To, co však má na vykání a tykání zásadní vliv, je podle nich určité stejné rozpoložení nebo názor (autoři uvádějí termín *like-mindedness*). Dle mého názoru se jedná o určitý pocit sounáležitosti. Pro lepší pochopení autoři přidávají tabulku, kterou použiji také²:

Například rodiče si mezi sebou tykají, oproti tomu stejně postavení úředníci nebo například vojáci si vykají, protože se tak často nevidí a ani neznají.

Zatímco ještě před padesáti lety bylo i u nás poměrně běžné, že děti vykaly rodičům, dnes je běžné tykání. Pokud použijeme termíny Browna a Gilmana, došlo k posunu od oslovení, které preferovalo vyjádření moci, k oslovení, které vyjadřuje sounáležitost. Ačkoli rodiče jsou starší a moudřejší než děti a je samozřejmostí, že k nim děti mají úctu,

¹ BROWN, R. a A. GILMAN. The Pronouns of Power and Solidarity. In: GIGLIOLI, Pier Paolo. *Language and Social Context*. London: Penguin Edition, 1972.

² Tamtéž, s. 259.

v dnešní době se upřednostňuje vyjádření, že se jedná o jednu rodinu a její členové jsou si rovni.

Brown a Gilman uvádějí, že v dnešní době je běžné buď vzájemné tykání mezi dvěma relativně blízkými osobami nebo vzájemné vykání mezi osobami, které nic nesbližuje. Oproti tomu ve středověku bylo běžné asymetrické oslovování. Samozřejmě takový závěr můžeme pojmout pouze obecně (autoři zkoumali němčinu, angličtinu a italštinu) a jde pouze o tendenci, kdy z diachronního hlediska je symetrické oslovování častější. V češtině však můžeme najít spoustu situací, kdy je oslovování asymetrické – většinou je to v případě oslovování dětí, např. ve škole.

V zásadě můžeme říct, že při komunikaci se v mnoha jazycích nutně vyjadřuje vztah k druhému člověku, což nám potvrzuje výše zmíněný článek. Podle toho, jaké oslovení použijeme, naznačujeme buď odstup, respekt, nebo naopak určitou sounáležitost či blízkost. Například angličtina patří mezi ty jazyky, kde se jedno zájmeno (v tomto případě *you*) používá jak pro tykání, tak vykání (a to jak jedné, tak více osobám) a zároveň pro běžné oslovení více osob. Zájmeno, které původně sloužilo pro 2. os. pl., může aktuálně zastávat čtyři funkce. Jak ukáží později, je to situace, která se podobá té ve vulgární latině, kde existovalo zájmeno *vos*. V češtině má zájmeno *vy* trojí funkci – používá se pro vykání, a to jak jedné, tak více osobám, a pro oslovení více osob. Osobu, kterou známe a máme k ní blízký vztah, oslovujeme zájmenem *ty*.

Ve španělštině je pak situace značně odlišná a navíc se komplikuje v závislosti na tom, zda zkoumáme evropskou normu nebo situaci v Hispánské Americe. Ve Španělsku vznikla historickým vývojem čtyři zájmena, a to *tú*, *vosotros*, *usted*, *ustedes*, a každé z nich se v současné evropské španělštině spojuje s pouze jednou gramatickou osobou a funkcí. Oproti tomu v Hispánské Americe je 2. os. zastoupena více zájmeny.

Diego Marín³ ve svém článku vysvětluje jednotlivé funkce zájmen *tú* a *usted*. Většina učebnic tvrdí, že zájmeno *tú* se používá pro blízký kontakt. To však není jeho jediná funkce. Samozřejmě se používá mezi přáteli a rodinnými příslušníky, tedy tam, kdy se skutečně jedná o blízké osoby. Používá se však také například mezi studenty, kteří se ještě neznají a nemohou být ještě v blízkém vztahu. V tomto případě jde o jakousi společenskou rovnost nebo slovy Browna a Gilmana, solidaritu. Další funkcí zájmena *tú* je naopak vyjádření nadřazenosti – při oslovování dětí a zvířat se uplatňuje jeho tradiční funkce vyjadřující nadřazenost a podřazenost. Všichni určitě cizímu dítěti nebo zvířeti nevykáme, ale automaticky tykáme,

³ MARÍN, Diego. El uso de "tú" y "usted" en el español actual. *Hispania*. 1972, č. 65.

ačkoli ho neznáme (a nemůže se tedy jednat o vyjádření blízkého vztahu), ani nejsme na stejné společenské úrovni nebo řekněme „naladění na stejnou notu“, jako je tomu v případě automatického tykání mezi studenty.

Tyto tři základní funkce, které Diego Marín zmiňuje, jsou typické také pro češtinu, ale je třeba dodat, že tykání je ve španělštině mnohem častější. Zvláště funkce sounáležitosti je pojímána širěji než v češtině, a proto si často tykají profesori se studenty, což je v češtině takřka nemyslitelné.

Zájmeno *usted* se podle Marína používá tehdy, pokud převažuje respekt, obdiv, odstup či nadřazenost určité osoby k jiné osobě. Zároveň může zájmeno *usted* nabývat jiných funkcí, jak ostatně uvidíme níže, a může mít podobnou funkci jako zájmeno *tú*. Lze říci, že symetrický model *tú x vosotros x usted x ustedes* je v Hispánské Americe dost narušen. Nejen že zájmeno *usted* nabývá jiných funkcí, ale navíc se v některých zemích k těmto zájmenům připojuje zájmeno *vos*, což má historický původ, který bude vysvětlen později. V některých oblastech také zaniká zájmeno *vosotros* a je nahrazeno zájmenem *ustedes*.

Calderón Campos⁴ rozlišuje tři druhy oslovení a nazývá je *tuteo*, *ustedeo* a *voseo*. Zatímco *tuteo* je ve Španělsku běžný a normovaný způsob oslovení, *ustedeo* a *voseo* jsou jevy typické pro Hispánskou Ameriku a ve Španělsku je nenajdeme.

Tuteo je běžné tykání a užití zájmena *tú* pro 2. os. sg. a daných slovesných tvarů, tak jak to známe z evropské normy.

Ustedeo je podle Calderóna Campose použití zájmena *usted*. Toto užití však chápe v jiném smyslu než evropská norma. Nejedná se o vyjádření respektu, ale naopak pro vyjádření blízkosti a důvěry a používá se v rodině a mezi přáteli. Tento fenomén je podle jeho slov častý ve Střední Americe, zvláště na Kostarice, kde se používá takřka ve všech situacích. Další zemí, kde je tento fenomén rozšířen, je Kolumbie. Na univerzitě v Bogotě byl dokonce proveden průzkum, ve kterém bylo zjištěno, že použití tohoto zájmena závisí na pohlaví.

Bartens (2004) señala que el *ustedeo* está condicionado por el sexo de los interlocutores, puesto que los hombres tienden a «ustedear a otros hombres de su edad y situación social (...) mientras que tutean a mujeres de igual posición». (...) Por el contrario, para las mujeres de este grupo, el *tuteo* es el recurso que sirve para mostrar confianza y reservan *usted* para las relaciones no solidarias.⁵

⁴ CALDERÓN CAMPOS, Miguel. Formas de tratamiento. In: ALEZA IZQUIERDO, ENGUITA UTRILLA. *La lengua española en América: normas y usos actuales*. Valencia: Universitat de Valencia, 2010, s. 225.

⁵ CALDERÓN CAMPOS, Miguel. Formas de tratamiento. In: ALEZA IZQUIERDO, ENGUITA UTRILLA. *La lengua española en América: normas y usos actuales*. Valencia: Universitat de Valencia, 2010, s. 225.

Diane Ringer Uber dává vztah zájmen *tú* a *usted* na tzv. přímku solidarity (*continuum of solidarity*), která zdůrazňuje dvě funkce zájmena *usted*, které se nacházejí na opačných pólech dané přímky⁶:

usted (no solidarity) – tú – usted (solidarity)

Jinými slovy – zájmeno *usted* se používá pro vyjádření dvou proti sobě stojících funkcí. Za prvé se jedná o tradiční použití zájmena pro vykání, tedy pro vyjádření nadřazenosti, odstupu či respektu. V tomto případě se pohybujeme v kodifikované normě. Druhý způsob použití, který se blíží funkci zájmena *tú* a tedy vyjádření určité solidarity, již není kodifikován a nezachycuje jej ani korpus – v dokumentech pocházejících z Kostariky a Kolumbie nenajdeme ani jeden případ, kde by bylo zájmeno *usted* doprovázeno slovesným tvarem 2. os. sg.⁷ Proto tvrzení Calderóna Campose nelze potvrdit. Je však možné, že se jedná o poměrně nový jev, a proto není v korpusu zachycen (korpus obsahuje pouze dokumenty do roku 2004). Navíc lze předpokládat, že se jeho použití omezuje pouze na mluvený projev a ten je v korpusu zachycen v malé míře.

Konečně *voseo* je podle Calderóna Campose⁸ použití zájmena *vos* či slovesných tvarů 2. os. pl. při oslovování jedné osoby. Tímto zájmenem či slovesným tvarem se vyjadřuje blízkost osob, sounáležitost či přátelství a odlišuje se tak od použití *vos* známého z latiny, které se přeneslo také do staré kastilštiny.

3. Srovnání zájmenného systému ve Španělsku a Hispánské Americe

V následující kapitole týkající se zájmenného paradigmatu současné španělštiny srovnám systém osobních zájmen ve Španělsku a v Hispánské Americe.

Zájmena jsou specifický slovní druh, který tradičně zastupuje jednotlivé účastníky komunikační situace, tedy mluvčího, adresáta nebo někoho třetího, který se dialogu nezúčastňuje. V současné normativní španělštině tak máme tato zájmena:

Bartens (2004) ukazuje, že použití *ustedea* je podmíněno pohlavím mluvčích – muži většinou používají *ustedeo*, pokud mluví s muži stejného věku a společenské vrstvy (...). Pokud se však obracejí na ženy stejného postavení, používají *tú*. (...) Naproti tomu pro ženy je použití *tutea* prostředkem k vyjádření důvěry a *usted* si nechávají pro vztahy, kde jsou jednotliví mluvčí na jiné úrovni.

⁶ RINGER UBER, Diane. The Dual Function of *usted*: Forms of Address in Bogotá, Colombia. *Hispania*. 1968, roč. 68, č. 2, s. 389.

⁷ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [on line]. *Corpus de referencia del español actual*. 2013 [cit. 22-10-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

⁸ CALDERÓN CAMPOS, Miguel. Formas de tratamiento. In: ALEZA IZQUIERDO, ENGUIITA UTRILLA. *La lengua española en América: normas y usos actuales*. Valencia: Universitat de Valencia, 2010, s. 225.

	sg.	pl.
1. os.	yo	nosotros/as
2. os.	tú	vosotros/as
	usted	ustedes
3. os.	él/ella	ellos/ellas

Tabulka ukazující současný stav zájmenného systému v normativní španělštině

Mluví-li mluvčí o sobě, použije zájmeno *yo*, případně *nosotros*, pokud patří do celé skupiny osob. V případě, že chceme oslovit adresáta sdělení, použijeme zájmeno *tú*, případně *vosotros*, pokud sdělení adresujeme více osobám. Zájmeny *él*, *ella*, *ellos*, *ellas* pak označujeme osoby, které se přímo neúčastní komunikace. Zvláštní případ pak tvoří zájmena *usted*, *ustedes*. Tato zájmena se používají, jak již bylo mnohokrát řečeno, k vyjádření respektu k jedné (*usted*) či více osobám (*ustedes*). V rámci komunikační situace se těmito zájmeny obracíme k adresátovi sdělení a jedná se tedy o 2. os. Ze syntaktického hlediska se však jedná o 3. os., jelikož sloveso je právě v tomto tvaru.

Zájmenné paradigma americké španělštiny je poněkud složitější. Pokud vezmeme v úvahu *voseo* a *ustedeo*, tabulka zájmen bude vypadat následovně:

	sg.	pl.
1. os.	yo	nosotros/as
2. os.	tú, vos, usted	vosotros/as, ustedes
	usted	ustedes
3. os.	él/ella	ellos/ellas

Tabulka ukazující současný stav zájmenného systému v americké španělštině

Můžeme vidět, že v případě 2. os. dochází k velké konkurenci mezi zájmeny. Odpověď, proč zrovna v druhé osobě, je nasnadě. Dle mého názoru je to proto, že v komunikační situaci je velice důležité, jak oslovíme adresáta sdělení, protože právě s ním momentálně mluvíme a zvolený způsob oslovení může ovlivnit, jak se komunikační situace bude dále vyvíjet. Jak již jsem jednou zmínila, způsobem oslovení totiž dáváme najevo, zda k adresátovi sdělení vzhlížíme, zda jej uznáváme, zda jej považujeme za přítele či sobě rovného atd.

Jak můžeme v tabulce vidět, pro běžné oslovení jednoho adresáta lze v Americe použít tři druhy zájmen, pro běžné oslovení více adresátů slouží dvě zájmena. Použití zájmena *usted* pro 2. os. sg. nelze na korpusu dokázat, proto jej do tabulky přidávám jen na základě článku Calderóna Campose zmíněného v první kapitole. Zájmeno *ustedes* používané pro neformální

oslovení 2. os. je podle Diccionario Panhispánico de Dudas⁹ jev typický také pro andaluskou a kanárskou variantu španělštiny. Toto zájmeno na Kanárských ostrovech, v západní Andalusii a na většině míst Ameriky téměř vytlačilo zájmeno *vosotros*. To můžeme vidět také na korpusu. Pokud kvantitativně srovnáme počet výskytů zájmena *vosotros* ve Španělsku a v ostatních zemích, vyplyne nám, že ve Španělsku se používá ve větší míře. Nepoměrné množství dokumentů je způsobeno také tím, že španělské texty jsou v korpusu zastoupeny mnohem více než ty americké, a tak mohou být informace zkreslené. Zatímco například v Argentině se toto zájmeno vyskytuje pouze v 63 případech a 24 dokumentech, v Peru v 10 případech a 5 dokumentech a Mexiku v 87 případech a 36 dokumentech, ve Španělsku nám korpus nabízí 2354 případů v 808 dokumentech.¹⁰

Co se týče předmětných zájmen, situace je na obou stranách oceánu podobná. *Vos* se totiž nevyskytuje v nepřízvučném tvaru předmětných zájmen. V korpusu nenajdeme žádný případ typu „*vos veo*“ nebo „*vos gusta*“. Systém nepřízvučných tvarů osobních zájmen v Americe se tedy shoduje s paradigmatem ve Španělsku. Ukazuje nám to následující tabulka:

	1. os. sg.	1. os. pl.	2. os. sg.	2. os. pl.	3. os. sg.	3. os. pl.
Předmět nepřímý	me	nos	te	os	le	les
Předmět přímý	me	nos	te	os	le/lo/la	les/los/las
Zvratný tvar	me	nos	te	os	se	se

Tabulka nepřízvučných předmětných zájmen

Tvarů slovesa *vos* se však obecně v americké španělštině používá v přízvučném předmětném postavení. Běžně se používá po všech předložkách. Navíc se zájmeno *vos* používá při srovnání ve vazbě *más que*. Například:

¿Y cómo te ven **a vos**? Como una cosa desagradablemente comercial.

¿Todos los goles tienen el mismo sabor **para vos**?

Pero **a vos te** gusta la idea de tener una vida normal ¿no?

Era como si aquí no hubiera quedado nada. Nada **más que vos**, Negro.¹¹

Tabulka přízvučných předmětných zájmen tedy bude vypadat následovně:

⁹ Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013, cit. [25-11-2013]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/?key=pronombre>.

¹⁰ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [online]. *Corpus de referencia del español actual*. 2013 cit. [25-11-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

¹¹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [online]. *Corpus de referencia del español actual*. 2013, cit. [25-11-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

	sg. evropská norma	sg. americká španělština	pl. evropská norma	pl. americká španělština
1. os.	mí	mí	nosotros/as	nosotros/as
2. os.	ti	vos (usted)	vosotros/as (ustedes)	vosotros/as, ustedes
3. os.	él, ella	él, ella	ellos, ellas	ellos, ellas

Tabulka přízvučných předmětných zájmen

4. Voseo a jeho typy

Podle Angulo Rincóna¹² či podle *Diccionario panhispánico de dudas*¹³ můžeme rozlišit dva typy *vosea*.

Za prvé je to tzv. *voseo reverencial*, tedy *voseo*, kterým se vyjadřuje úcta. Tento typ se používal v minulosti, a to prakticky od latiny. V dnešní době se používá při oslovování osob při slavnostní příležitosti nebo v literárních textech, které se snaží napodobit dobovou řeč. Zájmenem *vos* se označuje druhá gramatická osoba, a to jak jednotného, tak množného čísla, a sloveso má vždy tvar 2. os. pl. (i když oslovujeme pouze jednu osobu). Přivlastňovací zájmeno je *vuestro*. Tvar zájmena *os* je tvar předmětného nepřízvučného zájmena (ačkoli uvidíme, že vývoj byl složitější a původně se pro předmět používalo zájmeno *vos*).

Za druhé se jedná o tzv. *voseo dialectal americano*, což je typ, který se používá v dnešní době v Americe. Podle *Diccionario panhispánico de dudas* se jedná o použití zájmených a/nebo slovesných tvarů 2. os. pl. pro oslovení jedné osoby. Toto *voseo* se vyvinulo z latinského *vos* a jeho funkce se vývojem jazyka posunula ze zdvořilého oslovení k běžnému, familiárnímu a přátelskému oslovení druhé osoby. Tento druh *vosea* se pak dále dělí podle toho, zda se *voseo* projevuje pouze v zájmenu, ve tvaru slovesa nebo v obou případech.

V rámci dialektálního *vosea* se rozlišují tři podtypy, a to zájmené, slovesné a smíšené *voseo*.

Voseo pronominal nebo také *no flexivo pronominal*¹⁴ se vyznačuje použitím *vos* ve funkci zájmena 2. os. sg. a nahrazuje tak zájmeno *tú* a jeho tvary. Sloveso má tvar 2. os. sg., tedy tvar netypický pro *voseo*. Je to nejméně běžný typ. Autor uvádí, že se vyskytuje v západní Bolívii, severním Peru, v Ekvádoru a některých argentinských

¹² ANGULO RINCÓN, Lizandro. Voseo, el otro castellano de América. *Rhela*. 2009, č. 14, s. 272.

¹³ Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013 [cit. 06-11-2013]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/?key=voseo>

¹⁴ ANGULO RINCÓN, Lizandro. Voseo, el otro castellano de América. *Rhela*. 2009, č. 14, s. 224.

provinciích. Pokud nahlédneme do korpusu Španělské královské akademie CREA, můžeme vidět, že v případě Bolívie je zájmeno *vos* použito ve 22 dokumentech a ve většině případů se opravdu jedná o pronominální typ. Zde uvádím pár příkladů:

"Qué nos importa la prensa y derechos humanos, porque nosotros tenemos uniforme y por tanto tienes que respetarnos y obedecer, **vos tienes** la culpa para hacerte tratar mal, para que te opones, debes estar callada nomás".

"Percanta que me amuraste en lo mejor de mi vida, dejándome el alma herida y espinas en el corazón, sabiendo que te quería, que **vos eras** mi alegría y mi sueño abrazador, para mi ya no hay consuelo ni en la cama ni en el suelo ni debajo del colchón, trin, trin".¹⁵

Voseo verbal znamená použití slovesných tvarů 2. os. pl., které jsou různým způsobem upraveny, pro oslovení jedné osoby. Tyto slovesné tvary tedy mají funkci 2. os. sg, např. *tú tenés*. Tento typ je podle autora charakteristický pro Chile a Uruguay a byl zaznamenán také ve státech Střední Ameriky. V CREA můžeme najít případ z Chile:

"Pero qué tiene, si **tú me querís** y yo te quiero. Pero si somos niños", le decía Ballero a Janis.¹⁶

Voseo completo nebo také *voseo pronominal y verbal* spojuje oba výše zmíněné druhy. Toto *voseo* je časté v Argentině. Pokud si vezmeme na pomoc CREA a zadáme tvary *vos tenés/vos tienes/tú tienes*, zjistíme, že zatímco *vos tienes* se pro Argentinu v korpusu nevyskytuje ani jednou, tvar *vos tenés* najdeme ve 20 dokumentech. Tvar *tú tienes* pak ve čtyřech dokumentech.

"Es una cuestión de representación, si **vos tenés** un país con un 50 por ciento de mujeres y de hombres, lo lógico sería que en el Congreso hubiera tantas mujeres como hombres", argumentó Bullrich.¹⁷

*Manual de Nueva gramática de la lengua española*¹⁸ používá odlišnou terminologii. Hovoří o *voseo flexivo*, které může být *pronominal* nebo *no pronominal*. Jedná se o typ, kde se vyskytují staré koncovky plurálu a který může být doprovázen buď zájmenem *vos* (*pronominal*) nebo *tú* (*no pronominal*). Dále rozlišuje *voseo no flexivo pronominal*, kde se používají koncovky, které odpovídají tradičním koncovkám 2. os. sg. a jsou doprovázeny zájmenem *vos*.

Co se týče slovesných tvarů, José Pedro Rona rozlišuje 4 základní druhy *vosea* podle různé koncovky, kterou mají v indikativu přítomna. Podle jeho názoru je nejrozšířenější typ B

¹⁵ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [en línea]. Corpus de referencia del español actual. 2013 cit. [21-10-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

¹⁸ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Manual de la Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa, 2010, s. 324.

a C.¹⁹

<i>Tipo</i>	<i>1ª conjugación</i>	<i>2ª conjugación</i>	<i>3ª conjugación</i>
A	-áis	-éis	-ís
B	-áis	-ís	-ís
C	-ás	-és	-ís
D	-ás	-és	-es (formas <i>tú</i>)

Základní druhy *vosea* podle J. P. Rony

Typ A jsou běžné a kodifikované slovesné tvary 2. os. pl. známé z evropské normy, zde se však používají pro 2. os. sg. Typ B obsahuje napůl zachované normované tvary (1. a 3. slovesná třída) a zároveň zvláštní tvar pro 2. slovesnou třídu, který, jak již bylo řečeno v předcházející kapitole, vznikl buďto analogií nebo zvláštním fonetickým vývojem. Typ C a D jsou tvary, jež eliminovaly dvojhlásku.

Na základě koncovek se někdy také mluví o tzv. *voseo monoptongado* a *diptongado*. K tomuto rozdělení se vyjadřuje také Fontanella de Weinberg²⁰ a vysvětluje spojitost jednotlivých typů se sociokulturní situací. Slovesné tvary *vosea* s dvojhláskou byly od počátku považovány za knižní a prestižní formy, protože se nemohly zaměnit s tvary slovesa pro 2. os. sg., a používaly se v oblastech, kde převažovali lidé s vyšším společenským postavením a vyšším vzděláním. Oproti tomu tvary *vosea*, které zjednodušily dvojhlásku, se mohly zaměňovat s tvary slovesa pro 2. os. sg. a používaly se v oblastech s menší životní úrovní, kde lidé měli nižší vzdělání. V těchto oblastech se také stejný typ *vosea* zachoval dodnes.

Důležité je ještě dodat, že *voseo* nezasahuje slovesné tvary ve všech časech a způsobech. Nejčastěji se projevuje v indikativu přezenta. V indikativu imperfekta nebo subjuntivu je sloveso v klasickém tvaru.

5. Geografické rozšíření *vosea*

Jak již bylo naznačeno, *voseo* je jev, který se vyskytuje v mnoha oblastech Hispánské Ameriky. Nepostihuje však celou Ameriku a existují oblasti, kde se zájmeno *vos* a příslušné slovesné tvary nepoužívají a zachovává se tak evropská norma.

Podle Carlose Benavides²¹ patří mezi hlavní příčiny rozšíření či neprosazení *vosea* především založení místokrálovství. Pokud v dané oblasti brzy vznikla sídla místokrálovství

¹⁹ Převzato z: LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 28.

²⁰ FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz. *Avances y rectificaciones en el estudio del voseo americano*. *Thesaurus*. 1989, s. 521.

²¹ BENAVIDES, Carlos. *La distribución del voseo en Hispanoamérica*. *Hispania*. 2003, s. 613.

(Mexiko, Karibik, Peru), oblast byla v kontaktu se Španělskem a vyvinul se zde stejný pronominální systém jako ve Španělsku. *Voseo* zde tedy neexistuje. V oblastech, které byly izolované nebo se v nich místokrálovství zřídilo až později (místokrálovství Río de la Plata bylo zřízeno až v roce 1776), se *voseo* rozšířilo.

Nicméně místokrálovství Nová Granada bylo založeno až v roce 1717 a *voseo* zde není rozšířené v takové míře jako např. v Argentině. Na rozšíření *voseo* mají tedy vliv i další historické okolnosti – například na území Kolumbie byla Cartagena významným obchodním centrem a byla tak v kontaktu se Španělskem. Proto zde přišly novinky v podobě používání zájmena *tú* namísto *vos*. Také Bogota nabyla významu, když zde byla zřízena univerzita. Zároveň však i v Kolumbii existují oblasti, které byly odříznuty od kulturních a obchodních center a kam se vliv evropské španělštiny nedostal, a proto zde *voseo* stále můžeme slyšet.

Voseo je jev typický pro americkou španělštinu a spolu s dalšími fenomény (*žeísmo* a *yeísmo*) pomáhá dělit Hispánskou Ameriku na jednotlivé dialektální oblasti. Dělení na 16 oblastí podle zmíněných rysů nabízí José Pedro Rona (viz příloha č. 3). Tyto oblasti nerespektují hranice jednotlivých států (například Peru je rozděleno do tří dialektálních oblastí, zatímco Mexiko, Antily, Venezuela a pobřeží Kolumbie je považováno za jednu oblast). Podle tohoto rozdělení se *voseo* nevyskytuje v Mexiku, na Antilách, ve Venezuele a na pobřeží Kolumbie, dále pak na pobřeží a *altiplanu* v Peru a na severu Uruguaye. Je jasné, že tato skutečnost se bude těžko dokazovat, protože korpus pracuje s jednotlivými zeměmi a státy nedělí na menší oblasti.

John Lipski²² pak uvádí, že se zájmeno *vos* používá v celé střední Americe, v Argentině, Uruguayi a Paraguayi. Dále pak ve městech v Kolumbii, Venezuele, Bolívii a Ekvádoru. V okrajových oblastech pak také v Mexiku, Panamě, Peru a Chile. Dále uvádí, že zatímco ve většině států mluvčí pochybují o správnosti a prestiži zájmena *vos* a jednotlivých slovesných tvarů, v Argentině se toto zájmeno zakotvilo natolik, že se považuje za plně přirozené, a to dokonce do té míry, že ten, kdo by použil zájmeno *tú* bude terčem kritiky.

Také Ralph Penny²³ nabízí oblasti, kde se vyskytuje *voseo*. Navíc přidává diastratický rozměr. V Argentině, Uruguayi, Paraguayi a Bolívii se zájmeno *vos* obecně používá a zastává univerzální funkci. Tzv. *tuteo* je omezeno na jazykové variety ve městech a má vysoké sociální postavení. Dá se říci, že se jeho použití v těchto státech omezuje na připravené projevy. V Ekvádoru a Kolumbii konkuruje v posledních letech podle Pennyho zmíněným dvěma zájmenům ještě zájmeno *usted*, které se používá mezi blízkými lidmi (zejména

²² LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 159.

²³ PENNY, Ralph. *Variation & Change in Spanish*. Port Chester: Cambridge University Press, 2001, s. 153.

v rodině). To samé se děje také v některých oblastech Střední Ameriky (San Salvador a Kostarika), což je jev, který nazývá Calderón Campos *ustedeo*, a zmínila jsem se o něm již v první kapitole.

Můžeme tedy vidět, že i určení, ve kterých státech se užívá *voseo* a ve kterých ne, přináší problémy. Hranice státu nejsou směrodatné, protože jsou státy, ve kterých se například na jihu používá *voseo* a na severu ne. Na korpusu bych chtěla ukázat tendence a aktuální situaci v jednotlivých státech. Jak již jsem řekla v jedné z předchozích kapitol, korpus není všemocný nástroj – neobsahuje všechny texty, což může zkreslit výsledky, a navíc obsahuje pouze texty do roku 2004. Aktuální situaci tedy nemůže zaznamenat, může nám ji však nastínit a ukázat tendence.

6. Voseo a sociologické hledisko

Na *voseo* je potřeba nahlížet nejen z hlediska jeho geografického rozšíření, ale také ze sociologického hlediska. V každé oblasti je totiž *voseo* chápáno jinak a je používáno u různých vrstev obyvatelstva.

V Argentině a laplatské oblasti je obecně přijímáno, je široce rozšířené a objevuje se i ve sdělovacích prostředcích. V Argentině je dokonce součástí normy a znakem prestiže. Oproti tomu v jiných oblastech je *voseo* používáno pouze malou částí obyvatelstva, a to povětšinou pouze tou méně vzdělanou (východ Kuby), případně se omezuje pouze na kruh rodiny (např. Salvador). V některých státech *voseo* používají muži a ženy v různé míře – v Guatemale je *voseo* častější u mužů, zatímco ženy častěji používají zájmeno *tú*. V mnoha státech zájmeno *vos* používají spíše mladší generace (např. v Chile).

DPD²⁴ se zabývá *voseem* ve vztahu k normě. Podle něj je v zemích laplatské oblasti *voseo* dokonce přijato argentinskou jazykovědnou akademií *Academia Argentina de Letras*. Má zde tedy vysokou prestiž a je používáno jak v mluveném, tak v psaném projevu. Oproti tomu v Nikaragui a Kostarice je přijímáno pouze v ústním projevu a v tom písemném se upřednostňuje zájmeno *tú* a s ním spojené slovesné tvary. Dá se říct, že v ostatních zemích má větší prestiž zájmeno *tú* a zájmeno *vos* je akceptované pouze ve familiárním projevu.

Na použití *vosea* má vliv také aktuální rozpoložení mluvčího. Například jak uvidíme dále, tvar *vosea* se používá spíše u kategorického zákazu, zatímco běžný tvar u běžného zákazu.

---

²⁴ Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013 cit. [24-10-2013]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=iOTUSehtID6mVONyGX>.

7. Pronominální paradigma vosea

Jak již bylo řečeno, *voseo* se používá v mnoha oblastech Hispánské Ameriky. Co se týče zájmenného systému, zájmeno *vos* se zde mísí s tvary zájmena *tú*. Podle Calderóna Campose²⁵ jsou jednotlivé tvary rozděleny následujícím způsobem:

Podmět: *vos* (*vos tenés*)

Výraz pro přirovnání: *vos* (*más que vos*)

Výraz s předložkou: *vos* (*para vos*)

Nepřízvučné zájmeno: *te* (*te quiero*)

Přivlastňovací zájmeno: *tu, tuyo*

Pokud si vezmeme údaje z korpusu²⁶ mezi lety 1990 a 2004 v Argentině, zjistíme, že zájmeno *vos* se zde vyskytuje v 936 případech a 130 dokumentech, zatímco zájmeno *tú* v 270 případech a 43 dokumentech, jeho další tvary *te* a *ti* jsou zastoupeny v 146 případech a 39 dokumentech (v případě tvaru *te*) a ve 3672 případech a 389 dokumentech (v případě tvaru *ti*). Zájmeno *vos* tedy nahrazuje zájmeno 2. os. sg. pouze v některých případech, v žádné funkci jej však úplně nevytlačuje.

Zajímavé je, že z výsledků korpusu jasně vyplývá, že v případech, ve kterých Calderón Campos tvrdí, že lze použít pouze tvary zájmena *tú* (tedy v nepřízvučném postavení a u přivlastňování), se zájmeno *vos* nevyskytuje (*vos gusta*: 0/0, *vos quiero*: 0/0, oproti tomu *te gusta*: 37/21, *te quiero*: 50/25). Oproti tomu tam, kde se uvádí použití zájmena *vos*, se samozřejmě může použít také zájmeno *tú* a jeho tvary, například u předložkových vazeb (*para vos* 35/21 oproti *para ti*: 19/9; *sin vos* 5/5 oproti *sin ti* 2/2; *como vos* 35/17 oproti *como tú* 8/5). Zájmeno *vos* tedy neproniklo do celého systému a používá se zejména v podmětném postavení a v předložkových vazbách. Uvedu jeden příklad, který hovoří za všechny a který dokazuje prolínání zájmena *vos* a tvarů zájmena *tú*:²⁷

¿Y **vos**, a qué **te dedicás**, aparte de hacer cine?

8. Slovesné paradigma vosea

Jak již bylo řečeno, *voseo* se netýká jen zájmenného systému, ale ovlivňuje také slovesné paradigma. Jaký slovesný tvar doprovází zájmeno *vos*, závisí nejen na čase a způsobu, ale také na geografické oblasti. Díky *voseo* se tak rozšiřuje slovesné paradigma a

²⁵ CALDERÓN CAMPOS, Miguel. Formas de tratamiento. In: ALEZA IZQUIERDO, ENGUITA UTRILLA. *La lengua española en América: normas y usos actuales*. Valencia: Universitat de Valencia, 2010, s. 228.

²⁶ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [online]. *Corpus de referencia del español actual*. 2013 cit. [24-10-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

²⁷ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [en línea]. *Corpus de referencia del español actual*. 2013 cit. [06-11-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

vedle tří koncovek pro tři slovesné třídy existují další koncovky typické pro *voseo*.

Voseo se nejvíce projevuje v indikativu přezenta aktiva. Zmínila jsem již 4 typy *vosea*, které se liší koncovkou. Některé typy zachovávají dvojhlásku a odpovídají tak slovesnému tvaru 2. os. pl. Jiné diftong redukují a zůstává přízvučná samohláska. Typ koncovky se liší podle oblastí. Mnohem častěji se *voseo* projevuje u nepravidelných sloves, např. *tenés*, *ponés*, *sos*. I ve státech, kde je *voseo* podstatně méně rozšířené, se objevuje alespoň právě u těchto sloves.

Voseo se může projevit i v minulých časech, ačkoli je toto použití méně časté. DPD²⁸ uvádí, že se v laplatské oblasti, ale také v dalších oblastech jako např. v Chile, Kolumbii a Venezuele, používají tvary *cantastes*, *comistes*, *vivistes* a konkurují tak tradičním tvarům. V korpusu můžeme například najít následující příklad, který pochází z Argentiny a je přepisem ústního projevu:

Es decir, normalmente todo el mundo ahora viaja, y viaja un poco por status porque da un poco de vergüenza en un núcleo de gente decir: "¿Cómo **vos** no **cruzastes** el charco?"²⁹

Dále DPD uvádí, že v Chile se používají tvary *cantabai(s)*, *comiai(s)* a *viviai(s)* pro imperfektum. V ostatních zemích se používají klasické tvary pro 2. os. sg.

Co se týče budoucího času, v některých zemích se používají zvláštní tvary. Například v Chile je podle DPD možné slyšet tvary *cantari(s)*, *comeris(s)*, *viviri(s)*. Stejně je tomu v horách v Ekvádoru. V Kolumbii a v některých zemích střední Ameriky je pak častá forma *contarés*, *comerés*, *vivirés*. Ve Venezuele se objevují v oblasti Zulia tvary s dvojhláskou, tedy *cantaréis*, *comeréis*, *viviréis*. Oproti tomu v laplatské oblasti se vyskytují klasické tvary.

Co se týče imperativu, došlo k apokopě koncového -d a vznikl tvar zakončený na přízvučný vokál: *¡Mirá vos!* Podle DPD se imperativ týká všech zemí kromě Chile.

V podmiňovacím způsobu je slovesný tvar v singuláru:

Vos tendrías que acordarte, Juan Domingo.

V případě subjuntivu se ve většině oblastí používají tvary *cantés*, *comás*, *vivás*. V korpusu například najdeme následující tvar, a to v argentinském románu:

Lito me ha dicho: de **vos** se pide que **no tengás** piedad, Arcángelo.

DPD dále uvádí, že se v Chile v subjuntivu používají tvary *cantí(s)*, *comái(s)*, *vivái(s)*.

²⁸ Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013.

²⁹ Všechna data z korpusu v této kapitole: REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [en línea]. *Corpus de referencia del español actual*. 2013 cit. [06-11-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

V korpusu můžeme najít případ z chilského románu:

Un día me dijo: – "No **aguantís** más que te iga "Rajatabla".

Navíc v Chile existují zvláštní tvary pro subjuntiv imperfekta, a to *cantarai(s)*, *comierai(s)*, *vivierai(s)*. V ostatních zemích se používá klasický tvar 2. os. sg.

Slovesnými tvary *vosea* se zabývá také *Nueva gramática de la lengua española*. Dovolím si zde vložit tabulku, která ukazuje jednotlivé tvary v přítomném čase³⁰.

Voseo verbal en los tiempos del tema de presente			
	Con diptongo	Sin diptongo	Reducción de -d
Presente de indicativo	amái(s)	amás	
	teméi(s)	temés/temí(s)	
		partí(s)/partés (restringido)	
Presente de subjuntivo	améi(s) (restringido)	amés/amí(s)	
	temáis()	temás	
	partái(s)	partás	
Imperativo			amá
			temé
			partí

Tvary *voseo verbal* v přítomném čase

9. Vývoj vosea

9. 1. Zájmenný systém v latině

V tabulce (příloha č. 1) můžeme vidět systém osobních zájmen archaické latiny. Samostatné tvary osobních zájmen má latina pro 1. a 2. osobu sg. a pl. Nominativ pro 3. os. v tabulce není uveden, protože se používala ukazovací zájmena *is*, *ea*, *id*. Latina byla flektivní jazyk, což se projevuje také v zájmenném systému – k vyjádření šesti různých pádů používá šest různých tvarů zájmen. Co se týče genitivu 1. a 2. os. plurálu, rozlišoval se tzv. genitiv objektivní a partitivní. Genitiv objektivní sloužil pro označení osob jako celku a byl vyjádřen tvary *nostrī*, *vestrī*. Genitiv partitivní se používal pro označení celku, z něhož se vyjímá určitá část, a k jeho vyjádření sloužily tvary *nostrum* a *vestrum*.

Pro vývoj *vosea* nás zajímá hlavně 2. os. Jak zmiňuje Penny³¹, původně se v latině nebral ohled na sociální postavení a tvary zájmena 2. os. singuláru a plurálu se používaly

³⁰ Převzato z: REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Manual de la Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa, 2010, s. 56.

³¹ PENNY, Ralph. *Gramática histórica del español*. Barcelona: Ariel, 2006 s. 163.

podle toho, ke kolika osobám se hovořilo. Zatímco se zájmenem *tū* označovala jedna osoba a používalo se tedy pro 2. os. sg., zájmenem *vōs* se označovalo více osob a používalo se tedy pro 2. os. pl. Zájmeno *vōs* se vyskytovalo jak ve funkci podmětu, tak předmětu, a to přímého i nepřímého.

V archaické latině neexistovalo vykání a zájmeno *vōs* mělo tedy právě jen zmíněnou funkci 2. os. pl. Podle Browna a Gilmana³² vzniklo vykání až ve 4. století, kdy měla Římská říše dva císaře – jednoho v Konstantinopoli a druhého v Římě –, ale zároveň byla říše jednotná v administrativě. To znamenalo, že to, co bylo adresováno jednomu, platilo zároveň i pro druhého a bylo ve své podstatě adresováno oběma císařům. Takto Brown a Gilman vysvětlují, proč se začalo používat zájmeno *vōs* pro oslovování jedné osoby – bylo to vlastně implicitní vyjádření plurálu (autoři používají výraz *implicit plurality*). Zároveň zmiňují, že panovník mnohdy používal zájmeno 1. os. pl. (*nōs*), čímž chtěl naznačit, že zaštiťuje práva a názory všech občanů a mluví jako jejich zástupce. Ostatně tzv. majestátní plurál se přenesl i do češtiny. Je tedy možné, že analogicky k tomuto druhu plurálu, kdy se zájmenem *nōs* označovala jedna osoba, vznikla nová funkce zájmena *vōs*. Postupem času se zájmeno *vōs* rozšířilo a začaly se tak oslovovat také další mocné osoby.

Jak již bylo řečeno, k vyjádření 3. os. se používala ukazovací zájmena. Na ta byla latina mnohem bohatší než současná španělština – počítala s šesti druhy (*iste, ille, hic, is, idem, ipse*). Zatímco v archaické latině se používalo jako osobních zájmen tvarů *is, ea, id*, v pozdější latině tuto funkci převzala zájmena *ille, illa, illud*, ze kterých se také vyvinuly současné tvary španělských osobních zájmen 3. os.

9. 2. Situace ve staré kastilštině

Stará kastilština se začala formovat přibližně v 10. století. Starokastilské období pak trvalo přibližně do 15. století, kdy došlo k významným změnám ve vývoji španělštiny a začíná období klasické španělštiny.

Ve starokastilském období se již zájmenný systém v hrubých rysech podobal tomu dnešnímu (viz příloha č. 2), což nám také může doložit nejstarší dochované dílo španělské literatury – *Cantar de Mio Cid* z roku 1140 –, ale také další dobová díla. Jak je z tabulky v příloze patrné, některé tvary nebyly pevně ukotveny a stále kolísaly. To se týká hlavně tvarů podmětových a přízvučných předmětných zájmen. Například v korpusu CORDE³³ najdeme

³² BROWN, R. a A. GILMAN. The Pronouns of Power and Solidarity. In: GIGLIOLI, Pier Paolo. *Language and Social Context*. London: Penguin Edition, 1972, s. 254.

³³ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORDE) [online]. *Corpus diacrónico del español*. 2013

mezi roky 1000–1200 deset případů ve třech dokumentech, ve kterých se vyskytuje zájmeno *elle*, a 129 případů v 9 dokumentech, kde se vyskytuje zájmeno *él*. V samotném *Cantar de Mio Cid* je podle CORDE 6 případů použití zájmena *elle* a 73 případů použití *él*. Je tedy patrné, že jednu funkci zastávalo více tvarů zájmen.

Co se týče zájmena *vos*, zde žádné kolísání až do 13. století (kdy se začíná objevovat tvar *vos otros*) není. Používá se jak pro podmět, tak předmět (a to jak pro přízvučný, tak pro nepřízvučný přímý a nepřímý). Co se týče způsobu oslovování, ve staré kastilštině se zájmeno *vos* používalo jak pro běžné oslovení více osob, tak k vyjádření respektu, tedy jako prostředek vykání. Ostatně tyto funkce zdědilo z latiny. V *Cantar de Cid* můžeme vidět, že se používá také pro vzájemné oslovování manželů. Oproti tomu zájmeno *tú* se ve staré kastilštině používalo pro oslovování poddaných, dětí a níže postavených osob³⁴. Toto použití zájmena *tú* však v *Cidovi* nenajdeme. Naopak je zde použito při modlitbě k Bohu. Pro názornost uvedu několik příkladů, které pocházejí z *Gesta de Mio Cid*.

Dios **vos** salve, yernos, infantes de Carrión. (*Gesta de Mio Cid*, verš 2333)

Vos, que por mi dexades casas y heredades. (verš 301)

Como a la mi alma yo tanto **vos** queria. (verš 279)

Yo ire y **vos** fincaredes remanida. (verš 281)

Aquellas **vos** acomiendo a **vos**, abbat don Sancho. (verš 256)

Tú eres rey de los reyes e de tod el mundo padre... (verš 361)

Tú que a todos guias, vala mio Çid el Campeador... (verš 241)

Jak je z úryvků patrné, tvar slovesa, který doprovázel zájmeno *vos* (např. *dexades*, *fincaredes*), odpovídal 2. os. pl., což je ostatně stejné jako v češtině. Zánik intervokálního *-d/-* (*dexades* > *dejáis*) začíná podle B. Zavadila³⁵ ve 14. století u paroxyton. U proparoxyton začíná až v 16. století.

Další ukázkou použití zájmena *vos* nám může poskytnout dílo *Calila e Dimna* z roku 1251, které je často spojováno s Alfonsem X., protože právě on zadal překlad těchto orientálních povídek. Zde se zájmeno *vos* používá pro vykání, a to zejména pro oslovování krále (1) či Boha (2), ale také pro zdvořilé oslovení více osob (3). Lze najít také případy, kdy se používá pro oslovování více osob, které jsou si rovny (4). Zájmeno *tú* se používá pro oslovení sobě rovného (5). Kromě toho se již v díle objevují případy zájmena *vosotros*, které vždy doprovázejí předložku nebo zájmeno *todos* (6).

cit. [25-9-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/cordenet.html>.

³⁴ CASTILLO MATHIEU, Nicolás del. Testimonios del uso de 'vuestra merces', 'vos' y 'tú' en América (1500-1650). *Thesaurus*. 1982, XXXVII, č. 3, s. 2.

³⁵ ZAVADIL, Bohumil. *Vývoj španělského jazyka II*. Praha: Karolinum, 2004, s. 131.

- (1) Et **vos**, rey, señor, sedes de grant seso e de buen consejo, et yo **vos** diré cosa que **vos** pesará. (s. 44)
- (2) Non mande Dios, señor; yo só mandadero de las bestias para **vos**, et traía **vos** una liebre que **vos** enviaban que yantásedes. (s. 43)
- (3) Fabló el cocinero mayor fiándose en su dignidad, et dijo: «Oíd, sabios e ricos homnes, et parad mientes en lo que **vos** diré... (s. 77)
- (4) Ende **vos** ruego que catedes algunt consejo cómo me podades levar convusco. (s. 56)
- (5) Dijo el cuervo: «Entendido he lo que dejiste, e **tú** debes facer segund la bondat de tus costumbres, e conoscerás que verdad te digo... (s. 86)
- (6) Mucho só pagado de la grandez de Senceba e cobdiciolo mucho comer e partir con **vosotros**. (s. 49)

Poslední dílo, které nám doloží použití zájmen tentokrát ve 14. století, je *Libro del buen amor*, které sepsal Juan Ruiz, známý jako Arcikněz Hitský. Zde se zájmeno *vos* opět používá pro vykání jedné (1) a více osobám (2) a pro běžné oslovení více osob, zde věci, které jsou personifikovány (3). Také se zde objevuje tvar *vosotros* (4). Zájmeno *tú* se zde používá při oslovování Boha (5), ale také pro běžné oslovování, zde lásky (6) .

- (1) Vayámosnos, señor, que los que a **vos** fadaron, non sean verdaderos en lo que adivinaron. (s. 23)
- (2) Si queredes, señores, oír un buen solás, escuchad el romanse, sosegad **vos** en pas ... (s. 8)
- (3) ¡Ay ojos, los mis ojos! ¿por qué **vos** fustes poner en dueña que non **vos** quiere, nin catar, nin ver? (s. 96)
- (4) Si pesa a **vosotros**, bien tanto pesa a mí... (s. 202)
- (5) Señor, **tú** diste graçia a Ester la reyna, ant'el rey Asuero ovo tu graçia digna (s. 5)
- (6) ... a veses poco a poco con maestrías çiento; de quanto yo te digo, **tú** sabes que non miento. (s. 29)

R. Penny³⁶ shrnuje použití zájmena *vos*. Ve staré kastilštině podle něj systém oslovení vypadal následovně:

	No deferencial	Deferencial
sg.	<i>tú</i>	<i>vos</i>
pl.	<i>vos</i>	<i>vos</i>

Použití *vos* ve staré kastilštině podle R. Pennyho

Z tabulky jasně vyplývá, že zájmeno *vos* mělo tři funkce a z diachronního hlediska tak nutně muselo sledovalo tři směry vývoje – vývoj zdvořilého oslovení, a to jak jedné, tak více osob, a vývoj familiárního oslovení více osob. Vývoj jednotlivých oslovení rozeberu v další

³⁶ PENNY, Ralph. *Gramática histórica del español*. Barcelona: Ariel, 2006 s .164.

kapitole. Zde jen stručně – zatímco v klasické španělštině *vos* ve funkci běžného oslovení více osob nahradilo zájmeno *vosotros*, *vos* ve funkci vykáni jedné a více osobám postupně nahradily tvary *vuestra(s) merced(es)*. Zájmeno *vos* navíc později získá funkci familiárního oslovení jedné osoby, která je základem dnešního *vosea*.

Ve staré kastilštině bylo zájmeno *tú* časté mezi sobě rovnými. *Vos* mělo vyšší postavení. Od 15. století se *vos* přiblížilo zájmenu *tú* do té míry, že se musely začít používat nové tvary pro vyjádření respektu. Používalo se *merced*, *excelencia*, *señoría*, *majestad*, *alteza* atd. Nakonec se nejvíce rozšířilo právě *merced*, o němž se více zmíním v další kapitole.

Od 13. století se sporadicky objevuje spojení *vos otros*, které vzniklo z latinských zájmen *vōs alterōs*. K tomu vzniká stejným způsobem spojení *nos otros* z latinského *nōs alterōs*. Zatímco se podle korpusu CORDE³⁷ mezi lety 1200 a 1300 spojení *vos otros* objevuje pouze v 10 případech a 3 dokumentech, v letech 1400–1500 se v korpusu najde 902 případů použití v 88 dokumentech. Spojená forma *vosotros* se ve 13. století objevuje v 9 dokumentech. V letech 1400–1500 pak její použití prudce narůstá – objevuje se 2793 případů v 591 dokumentech. V 16. století se pak stále objevují případy *vos otros* (57 případů v 18 dokumentech), toto použití je však už méně frekventované a dá se říci, že podoba *vosotros* již plně zdomácněla a postupně nahradila tvar *vos* v podmětném a přízvučném předmětném postavení u 2. os. pl. To samé lze říct o zájmenech *nos* a *nosotros*.

9. 3. Situace v klasické španělštině

Od 15. a hlavně 16. století se situace ve španělštině značně mění. Pro subjekt a přízvučný objekt se již převážně používají zájmena *nosotros* a *vosotros*. Použití zájmen *nos* a *vos* je omezeno na nepřízvučné předmětné tvary (ačkoli uvidíme, že například Juan de Valdés na začátku 16. století používá *vos* i v podmětném postavení). Navíc u tvaru *vos* dochází k aferezi a v 16. století se prosazuje tvar *os*.

Jak již bylo řečeno, ve staré kastilštině se zájmeno *vos* používalo buď pro zdvořilé oslovení a vyjádření respektu, nebo pro oslovení více osob (tedy pro 2. os. pl.). Postupem času se však stále méně používá pro 2. os. pl. – je vytlačováno častějším *vosotros* – a také jeho použití jako oslovení vyjadřující respekt je oslabeno. V 15. a 16. století se tak objevuje tvar *vuestra merced* a *vuestras mercedes*, z kterého hláskovým vývojem vznikly dnešní tvary *usted* a *ustedes*. Tato zdvořilá forma se používala pro oslovení výše postavených osob. Pro oslovování šlechticů a urozených osob se používalo tvarů *vuestra señoría* a *señor*³⁸.

³⁷ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORDE) [online]. *Corpus diacrónico del español*. 2013 cit. [26-09-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/cordenet.html>.

³⁸ CASTILLO MATHIEU, Nicolás del. Testimonios del uso de 'vuestra merces', 'vos' y 'tú' en América (1500-

Oslovení *vuestra merced* se uchytilo, časem se začalo používat pro vykání jakékoli osobě a zcela vytlačilo zájmeno *vos*.

Zájmeno *vos* se ve svém použití přiblížilo zájmenu *tú*; bylo však považováno za o něco vyšší. Zatímco *tú* se podle Nicoláse del Castillo Mathieu³⁹ používalo pro oslovení poddaných, dětí a osob s nižším postavením, zájmeno *vos* se používalo pro oslovení jedné osoby, a to pouze pro familiární styk. Postupem času však zájmeno *vos* ztratilo na hodnotě, a to dokonce do té míry, že pokud jsme s dotyčným neměli důvěrný vztah, bylo neslušné ho oslovovat tímto zájmenem.⁴⁰

Od konce 15. století a hlavně v 16. století se Španělsko stává impériem, „nad kterým slunce nezapadá“. Objevení Ameriky a příliv španělských dobrodruhů na nový kontinent má za následek roztržičnost jazyka. Zatímco ve Španělsku zájmeno *vos* úplně vymizelo a používala se zájmena *tú* (pro familiární oslovení) a *vuestra merced* > *usted* (pro vyjádření respektu), v Americe, a to hlavně v částech, které nebyly příliš v kontaktu s královstvím, se *vos* zachovalo a dalo základ pro dnešní fenomén zvaný *voseo*.

V 17. století ve Španělsku vrcholí vývoj jazyka, který nabývá dnešní podoby. Pro vykání se v evropské španělštině používá pouze zájmeno *usted* pro singulár a *ustedes* pro plurál. Zájmeno *vos* se již nepoužívá a je nahrazeno *vosotros* pro podmětne a přízvučné předmětne tvary 2. os. pl. a zájmenem *os* pro nepřízvučné předmětne tvary 2. os. pl.

Všechny tyto změny můžeme sledovat na dílech klasické španělské literatury. Začneme *Celestinou*, která byla vydána poprvé v roce 1499. Zde se již ve funkci 2. os. pl. objevují pouze tvary *vosotros* pro podmět a *os* pro předmět. Zájmeno *vos* se zde neobjevuje, pro 2. os. sg. se používá běžné tykání.

¿Cómo venís a tal hora, que ya amanesce? ¿Qué haués hecho? ¿Qué **os** ha passado? (s. 126)

Esto tengo yo por oficio e trabajo; **vosotros** por recreación e deleyte. (s. 127)

Dalším dobrým zdrojem, který nám prozradí používání zájmen na konci 15. století, jsou dopisy Kryštofa Kolumba. Jelikož jsou dopisy adresované králům, můžeme vidět, jak byly oslovovány vznešené a výše postavené osoby. První dopis pochází z roku 1493 a začíná následujícími slovy⁴¹:

Señor, porque sé que habréis placer de la gran victoria que Nuestro Señor me ha dado en mi

---

1650). *Thesaurus*. 1982, XXXVII, č. 3, s. 3.

³⁹ Tamtéž.

⁴⁰ LAPESA, Rafael. *Historia de la lengua española*. 6. vyd. Madrid: Las Americas Publishing Company, 1965, s. 251.

⁴¹ Citováno z internetového zdroje, proto nelze uvést přesnou stranu.

Cartas de Cristobal Colón [online]. 2013 [cit. 26-09-2013]. Dostupné z:

[http://www.culturandalucia.com/Cartas%20de%20Cristobal%20Col%C3%B3n.htm#Cartas de Colón.](http://www.culturandalucia.com/Cartas%20de%20Cristobal%20Col%C3%B3n.htm#Cartas%20de%20Col%C3%B3n)

viaje, **vos** escribo ésta, por la cual sabréis como en 33 días pasé de las islas de Canaria a las Indias...

Vos se zde zachovává pro zdvořilé oslovení významné osoby a je doprovázeno slovesným tvarem 2. os. pl. Stejně tak tímto zájmenem oslovují Kryštofa Kolumba, když mu adresují dopis, ve kterém mu udělují titul místokrále nově objeveného území:

Por quanto **vos**, Cristóbal Colon, vades por Nuestro mandado a descubrir e ganar con ciertas xustas Nuestras...

Pokud jde o oslovení krále, Kryštof Kolumbus nejčastěji používá *vuestras* nebo *sus altezas*.

En conclusión, a hablar de esto solamente que se ha hecho este viaje, que fue así de corrida, pueden ver **Sus Altezas** que yo les daré oro cuanto hubieren menester, con muy poquita ayuda que **Sus Altezas** me darán...

Dílo *Diálogo de la lengua*, které napsal okolo roku 1535 Juan de Valdés, je další dílo, jež bych chtěla rozebrat, protože je v něm několik pasáží komentujících užívání daných zájmen a způsoby oslovování. Již na prvních řádcích se setkáváme se zájmenem *vos*, které je zde použito v přízvučném předmětném postavení. Zároveň se ve stejné větě používá již zkrácená forma *os*. Obě formy slouží pro zdvořilé oslovení více osob:

¿No **os** acordáis que **os** dixes cómo, de aquello en que avíamos platicado, me era venida a la memoria una honesta curiosidad, en la qual muchos días ha desseo platicar con **vos**? (s. 1)

Dále se zájmeno *vos* opět používá pro zdvořilé oslovení jedné osoby, ačkoli se níže dozvíme, že toto zájmeno se používalo pro oslovení sobě rovného. Jelikož se však jedná o dialog vznešených pánů, cítím zde určitý stupeň zdvořilosti. Tento příklad nám zároveň může potvrdit, že v dané době se zájmeno *vos* používalo v podmětném a přízvučném předmětném postavení, zatímco *os* pro nepřízvučné předmětné tvary.

Pues nosotros por obedeceros y serviros avemos hablado esta mañana en lo que **vos** avéis querido y muy cumplidamente **os** avemos respondido a todo lo que nos avéis preguntado... (s. 1)

Přímo v díle se také vyjadřují k našemu tématu a Juan de Valdés potvrzuje použití zájmen *vos* a *os*, jak jsem zmínila výše:

M. ¿Tenéis por bueno lo que algunos hazen (especialmente scriviendo libro), poniendo una *v* que parece superflua, donde, por dezir *yo os diré*, dizen *yo vos diré*, y dizen también porque *vos hablen* por *porque os hablen*?

V. Si lo tuviesse por bueno usarialo; pero por esso no lo uso, porque no lo tengo por tal; y essa tal *v* nunca la veréis usar a los que agora escriven bien en prosa, bien que, a la verdad, yo creo que sea manera de hablar antigua.⁴²

⁴² VALDÉS, Juan de. *Diálogo de la lengua* [online]. [cit. 28-09-2013], s. 24.

M. Považujete za správné, že někteří (zvláště, když píšou knihu) přidávají *v*, které mi přijde nadbytečné, a

Také se zmiňuje o neustálených slovesných tvarech, kdy někteří psali *tomá* a jiní *tomad*. A dále naráží na způsoby oslovení, kde existoval protiklad zájmena *tú*, které se používalo při oslovování poddaných, a *vos*, které se používalo při oslovování sobě rovného. Z toho vyplývá, že ještě přibližně do 2. poloviny 16. století se zájmeno *vos* považovalo za zdvořilé a v žádném případě nebylo urážlivé jako v pozdějších letech.

M. (...) vos dezidnos por qué entre vosotros, unos ponéis algunas vezes una *d* al fin de las segundas personas de los imperativos, y otros siempre la dexáis, escribiendo unas vezes tomá, otras tomad, unas comprá, otras comprad, unas comé, otras comed.

V. A los que no la ponen querría que demandássedes por qué la dexan, que yo que la pongo bien os diré la causa.

(...)

V. Póngola por dos respetos: el uno por henchir más el vocablo, y el otro por que aya diferencia entre el toma con el acento en la *o*, que es para quando hablo con un muy inferior, a quien digo tú, y tomá con el acento en la *a*, que es para quando hablo con un casi igual, a quien digo vos; lo mesmo es en compra y comprad, en come y comed, etc.⁴³

Mezi lety 1564–1567 napsala Terezie z Ávily dílo *Camino de perfección*. Zatímco v dřívějších dobách bylo běžné oslovení Boha tvary zájmena *tú*, zde jej oslovuje převážně zájmenem *vos*. V polovině 16. století tedy oslovení tímto zájmenem ještě nemělo pejorativní charakter:

Por Vos han dejado lo poco que tenían, y quisieran tener más para serviros con ello. Pues no sois **Vos**, Criador mío, desagradecido para que piense yo dejaréis de hacer lo que **os** suplican (...) (s. 14)

Svatá Tereza tímto zájmenem oslovuje pouze Boha. V ostatních případech používá *vosotros*.

Creed, hermanas, que sirviéndole **vosotras** como debéis, que no hallaréis mejores deudos que los que Su Majestad **os** enviare. (s. 37)

Z druhé poloviny 16. století pochází *Cántico espiritual* od Svatého Jana od Kříže. Zde se již neobjevuje zájmeno *vos*. Tvary zájmena *tú* se běžně používají pro oslovení sobě

---

místo *yo os diré* říkají *yo vos diré*, a navíc říkají *porque vos hablen* místo *porque os hablen*?

V. Kdybych to považoval za správné, používal bych to. Ale nepoužívám to, protože to za takové nepovažuji a nikdy to nevidíte používat dobré spisovatele. Popravdě si myslím, že je to starý způsob řeči.

⁴³ Tamtéž, s. 26:

M. (...) řekněte nám, proč někdy kladete *d* na konec tvarů imperativu druhé osoby, a jiní to zase vždycky nechají bez něj a píší tak jedni *tomá*, jiní *tomad*, jedni *comprá*, další *comprad*, jedni *comé*, další *comed*.

V. Těch, kteří ho tam nedávají, bych se chtěl zeptat, proč tak dělají, protože já ho tam dávám a hned vám řeknu proč.

(...)

V. Dávám ho tam ze dvou důvodů: za prvé, abych dané slovo zvětšil, a za druhé je rozdíl mezi *toma* s přízvukem nad *o*, což používám, když hovořím s podřízeným, s někým, na koho se obracím s *tú*, a *tomá* s přízvukem nad *a*, což používám, když hovořím s někým sobě téměř rovným, kterého oslovuji *vos*. Ten samý rozdíl je mezi *compra* a *comprad*, *come* a *comed* atd.

rovného, jak můžeme vidět hned v první sloce:

Esposa
¿Adónde **te** escondiste
Amado, y me dexaste con gemido?
Como el ciervo huyste
aviéndome herido;
salí tras **ti** clamando, y eras ydo. (verš 1-5, s. 2)

Z konce 16. století pochází dílo *Novelas ejemplares*, které napsal Miguel de Cervantes y Saavedra. Zde se zájmeno *vos* stále používá, a to jak pro zdvořilé oslovení, tak pro oslovení sobě rovného v podmětném postavení. Je však na vyšší úrovni než zájmeno *tú*, které se zde také vyskytuje a používá mezi rodinnými příslušníky. Je zde také jeden případ použití *Vuestra merced*.

Por vida vuestra, amiga, que me hagáis placer que **vos** y Preciosa me oyáis aquí aparte dos palabras, que serán de vuestro provecho. (s. 21)

Si **vos**, señor, por sola esta prenda venís, no la habéis de llevar sino atada con las ligaduras y lazos del matrimonio (...) (s. 23)

Tú sabes de amor, **tú** sabes de celos, **tú** de confianzas: ¿cómo es esto?, que me tienes loca, y te estoy escuchando como a una persona espiritada, que habla latín sin saberlo. (s. 24)

–En verdad que pensé –dijo Preciosa– que juraba **vuestra merced** por algún niño de dos años (...) (s. 28)

Z roku 1630 pochází dílo *El burlador de Sevilla* od Tirsa de Moliny. I zde se stále udržuje zájmeno *vos* v podmětném postavení a v žádném případě nemá pokleslý charakter.

PEDRO: A prenderos me ha enviado
el rey. No **os** alborotéis.

OCTAVIO: ¿**Vos** por el rey me prendéis?

Pues, ¿en qué he sido culpado? (s. 10)

Klasicistní díla z 18. století však již *vos* nepoužívají. Pro zdvořilé oslovení se zde používá *vuestra merced* nebo *usted*. Například Fr. Benito J. Feijoo:

Vamos ya a cuentas, señores seculares, sean los que se fueran, que es la materia más grave que lo que **vuestras mercedes** imaginan; y por decírselo francamente, el hablar con vilipendio de los religiosos como tales, tiene un olor infernal. (s. 136)

9. 4. Vývoj v Americe

V dnešní době je používání zájmena *vos* omezeno pouze na některá území v Americe. Ve Španělsku úplně vymizelo v 18. století a bylo plně nahrazeno zájmeny *usted*, *vosotros* a *tú*. Jak píše Moreno de Alba⁴⁴, ze synchronního hlediska je *voseo* hlavním rysem, který odlišuje španělštinu na americkém kontinentu od evropské španělštiny. Zároveň však propojuje

⁴⁴ MORENO DE ALBA, José G. *El español de América*. México: Fondo de Cultura Económica, 1993, s. 175.

Ameriku s jazykovým vývojem ve Španělsku.

Jak již bylo řečeno, na konci 15. a začátkem 16. století se v klasické španělštině používala pro oslovení druhé osoby tři zájmena. Zájmeno *tú* se používalo pro familiární oslovování či oslovování dětí, poddaných a níže postavených osob. Zájmeno *vos* mělo ještě dva druhy použití; za prvé, podobně jako *tú*, se používalo pro tykání a familiární oslovení, a za druhé pro vyjádření respektu. Pro zdvořilé oslovení se začalo používat *vuestra merced* a *vuestras mercedes* (později *usted/ustedes*). V průběhu 16. a začátkem 17. století pak použití *vos* postupně vymizelo. Prakticky totiž v zájmenném systému nemělo své místo a veškeré jeho původní funkce byly obsazeny jinými zájmeny. V 17. a 18. století se ve Španělsku úplně přestalo používat.

Během 16. století se však *vos* díky mořeplavcům a novým kolonizátorům, kteří přicházeli ve velkém množství na nový kontinent, dostalo do Ameriky. V oblastech, jež byly v kontaktu se Španělskem (pobřeží Karibského moře, místokrálovství Nové Španělsko a Peru), jeho užití vymizelo stejně jako ve Španělsku a zájmenný systém je zde stejný jako na poloostrově. V oblastech, které byly vzdálené královským úřadům a nekomunikovaly často se Španělskem (např. Argentina, Uruguay, Paraguay, středoamerické státy kromě Mexika, Bolívie), *vos* přetrvalo dodnes. Oproti evropské normě vytlačilo a nahradilo osobní zájmeno *tú*. V některých dalších oblastech se zachovala obě dvě zájmena, dodnes si konkurují a jejich užití je sociokulturně podmíněné (např. Chile, Kolumbie, Ekvádor).⁴⁵

Další změna, kterou se americký pronominální systém liší od evropského, je nahrazení zájmena *vosotros* zájmenem *ustedes*.

Z konce 17. století (poprvé je hra uvedena v roce 1683) pochází dílo *Los empeños de la casa* od Sor Juany Inés de la Cruz. Toto dílo může potvrdit, že i v tomto období se zájmeno používalo pro oslovení výše postavených osob:

CARLOS: No quisiera yo, señora,
que el amparo de mi vida
a **vos os** costara un susto. (s. 15)

V díle se také setkáme s užitím *tú*, a to v situacích, kde se baví lidé sobě rovní.

Has de saber, Celia mía,
que aquesta noche ha fiado
15 de mí todo su cuidado;
tanto de mi afecto fia.
Bien **sabes tú** que él salió

---

⁴⁵ PENNY, Ralph. *Gramática histórica del español*. Barcelona: Ariel, 2006 s. 165.

Pokud si vezmeme na pomoc opět korpus CORDE⁴⁶, můžeme sledovat vývoj používání zájmena *vos* v jednotlivých státech. Jak již bylo řečeno, v oblastech, které komunikovaly často s královstvím (Mexiko, Lima, Antily), *vos* postupně vymizelo stejně jako slovesné tvary 2. os. pl. (v jiné funkci, než je klasická funkce oslovení více osob). Pokud si vezmeme oblast Mexika a srovnáme jednotlivé výsledky získané díky CORDE, můžeme vidět klesavou tendenci, ale zároveň výkyvy v některých obdobích (např. v letech 1700–1749 najdeme jen jeden dokument, ve kterém se *vos* používá, v dalších obdobích jsou to tři dokumenty, v letech 1800–1849 malý nárůst – šest dokumentů). Dokumentů je však opravdu málo na to, abychom mohli dělat závěry. Pro přehled jsem vypracovala následující tabulku:

Období	Počet použití zájmena <i>vos</i> (případy/dokumenty)
1500–1549	164/49
1550–1599	189/18
1600–1649	635/31
1650–1699	238/12
1700–1749	13/1
1750–1799	21/3
1800–1849	115/6
1850–1899	50/3
1900–1975	0/0

Tabulka užití zájmena *vos* v Mexiku mezi lety 1500–1975

Pokud srovnáme použití v Peru, Argentině a Chile ve stejných obdobích, tendence jsou odlišné. V Peru sice podle CORDE postupně klesá užívání zájmena *vos* (i zde však můžeme vidět různé výkyvy a je k dispozici málo dokumentů), v letech 1950–1975 však najdeme ještě 10 případů ve 3 dokumentech. V korpusu CREA pak toto zájmeno v letech 1975–2004 nalezneme v šesti případech, a to v 5 dokumentech. Zdá se tedy, že ani v Peru *voseo* úplně nevymizelo.

Co se týče Argentiny a Chile, vypadá to, že se tam zájmeno *vos* stále udržuje. Mezi lety 1950–1975 je v Argentině zájmeno *vos* použito v 685 případech, a to ve 21 dokumentech. V Chile se ve stejném období objevuje ve 46 případech a 20 dokumentech. Pro srovnání nabízím další tabulku, která nám může alespoň nastínit vývoj v používání zájmena *vos*. Je

⁴⁶ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CORDE) [online]. *Corpus diacrónico del español*. 2013 cit. [22-10-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/cordenet.html>.

samozřejmě, že korpus neobsahuje všechny dokumenty, které v dané době byly napsány. Proto výskyt 0/0 nutně neznamená, že v daném období se zájmeno vůbec nepoužívalo. Pouze není zachycené v korpusu. Korpus nám tak může poskytnout pouze nástin situace. Záleží však také na tom, jaké dokumenty jsou zkoumány. V korpusu CORDE jde především o literární díla. Pokud bychom zkoumali osobní korespondenci nebo ústní projev, je pravděpodobné, že by se výsledky lišily.

Období	Použití zájmena <i>vos</i> v jednotlivých zemích (počet případů/počet dokumentů)		
	Peru	Argentina	Chile
1500–1549	16/2	0/0	415/54
1550–1599	379/30	34/7	86/5
1600 – 1649	60/9	2/2	324/8
1650 – 1699	18/7	3/2	64/3
1700 – 1749	9/2	0/0	2/1
1750 – 1799	30/4	10/3	0/0
1800 – 1849	33/6	16/5	16/2
1850 – 1899	26/9	174/12	50/6
1900 – 1949	71/5	165/16	12/2
1950 – 1975	10/3	685/21	46/20

Tabulka použití zájmena *vos* v Argentině, Chile a Peru v letech 1500–1975

9. 5. Vývoj slovesného systému od latiny dodnes

Jak je všeobecně známo, v latině existovaly čtyři slovesné třídy. Do dnešní španělštiny se dochovaly pouze tři třídy, což je způsobeno tím, že se již v iberorománštině 2. (e kmeny) a 3. třída (souhláskové kmeny) spojila do jedné. Některá slovesa také přešla z třetí třídy ke čtvrté.⁴⁷

V této práci nás zajímá především vývoj slovesného tvaru 2. os. pl. – jak jsme mohli vidět, již od latiny bylo zájmeno *vos* doprovázeno právě tímto tvarem, což můžeme vidět například v Cidovi, který je citován již v předchozí kapitole: *Yo ire y vos fincaredes remanida*. Jelikož zájmeno *vos* původně sloužilo pro 2. os. pl., je logické, že bude doprovázeno právě tímto slovesným tvarem. Postupně se však daný slovesný tvar vyvíjel a v dnešní době jsou slovesné tvary *vosea* odlišné od tvarů 2. os. pl.

Dá se říct, že vývoj ve všech třech třídách je podobný – vždy dochází k frikativizaci, poté k úplnému zániku intervokalického *-d-* a k diftongizaci. Z latinských tvarů *cantātis*,

⁴⁷ ZAVADIL, Bohumil. *Vývoj španělského jazyka II*. Praha: Karolinum, 2004, s. 112.

timētis a *partitis* vzniká /kantádes/, /temédes/, /partídes/ a po oslabení intervokalické souhlásky /kantáes/, /temées/, /partíes/. Z těchto tvarů vznikly dnešní tvary *cantáis*, *teméis* a *partís*. Nicméně v oblastech *vosea* se používají jiné tvary. Fontanella de Weinberg⁴⁸ uvádí další tři tvary, a to *cantás*, *temés* a *temís*. Tyto tvary tedy nesledovaly stejný vývoj jako na poloostrově. Místo diftongizace zde došlo k vypuštění druhé samohlásky. V případě *temís* zde hraje roli buď analogie s třetí slovesnou třídou, anebo zvláštní fonetický vývoj. José Pedro Rona⁴⁹ nabízí vysvětlení, že se může jednat o vliv indiánského jazyka kečua, protože v tomto jazyce se nerozlišují samohlásky /e/ a /i/.

10. Voseo v gramatikách

V této kapitole bych chtěla nastínit, jak na zájmeno *vos* a jev zvaný *voseo* nahlížejí jednotlivé gramatiky a jaký je vztah *vosea* a normy. Budu se opírat o nejdůležitější gramatiky, které vyšly v hispánském světě od 15. století do současnosti.

10. 1. Od Nebrijy po Bella

První gramatikou je *Gramática de la Lengua Castellana*, kterou napsal Elio Antonio de Nebrija⁵⁰ v roce 1492. Antonio de Nebrija zde podává vůbec první výklad španělské gramatiky a může nám ukázat, jak vypadala norma v 15. století. V osmé kapitole třetí knihy, která pojednává o zájmenech, se můžeme dočíst, že zájmena ve větě něco zastupují a rozlišují se tři osoby. Pro první osobu se používají zájmena *yo* a *nos* a patří k ní také zájmena *mío*, *nuestro*, *esto* a *aquesto*. Pro druhou osobu se používají zájmena *tú* a *vos* a zájmena *tuyo*, *vuestro*, *eso* a *aqueso*. K třetí osobě autor přiřazuje zbytek zájmen. Zájmeno *vos* tedy považuje za analogické k zájmenu 1. os. pl. *nos* a považuje ho za zájmeno patřící k 2. os. pl. Zároveň uvádí i zájmeno *vosotros*, když ve stejné kapitole vysvětluje rozdíl mezi přivlastňovacím zájmenem a předložkou *de* doprovázenou přízvučným zájmenem:

Y porque en el tercero capítulo de este libro dijimos que tanto vale el nombre posesivo como el genitivo de su principal, esto no se puede decir de los pronombres, porque otra cosa es *mío*, que de *mí*; *tuyo*, que de *ti*; *suyo*, que de *sí*; *nuestro*, que de *nos*; *vuestro*, que de *vos*; porque *mío*, *tuyo*, *suyo*, *nuestro*, *vuestro*, significan acción; de *mí*, de *ti*, de *sí*, de *nos*, de *vos*, significan pasión.

(...)

⁴⁸ FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz. Analogía y confluencia paradigmática en formas verbales de voseo. *Thesaurus*. 1976, roč. 31, č. 2, s. 250.

⁴⁹ Převzato z FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz. Analogía y confluencia paradigmática en formas verbales de voseo. *Thesaurus*. 1976, roč. 31, č. 2, s. 253.

⁵⁰ Veškeré informace čerpány přímo z gramatiky: *Asociación Cultural: Antonio de Nebrija* [online]. 2007 [cit. 26-11-2013]. Dostupné z: <http://www.antoniodenebrija.org/indice.html>.

De donde se convence el error de los que, apartándose de la común y propia manera de hablar, dicen 'suplico a la merced de vosotros', en lugar de decir 'suplico a vuestra merced'; porque diciendo 'suplico a la merced de vosotros', quiero decir que suplico a la misericordia que otros tienen de vos, lo cual es contrario de lo que ellos sienten.⁵¹

V páté knize nazvané *De las introducciones de la lengua castellana para los que de estraña lengua querrán deprender* nám nabízí jakousi učebnici španělštiny. Uvádí zde tabulky s jednotlivými deklinacemi a v případě zájmen 2. os. tabulka vypadá následovně:

	En el número de uno	En el número de muchos
Primero caso	tú	vos
Segundo	de ti	de vos
Tercero	te o a ti	vos o a vos
Cuarto	te o a ti	vos o a vos
Quinto	o tú	o vos

Tabulka zájmen 2. os. podle A. Nebrijy

Zajímavá je druhá kapitola čtvrté knihy, kde se Nebrija zabývá přirozeným charakterem věcí, který se odráží v jazyce, dále pak shodou a predikací. Mimo jiné hovoří o aktuálním úzu, kdy se používá množné číslo, ačkoli se mluví s jednou osobou a uvádí příklad: použití *vos venistes* namísto *tú veniste*. Toto použití považuje za nesmyslné, protože ačkoli chce mluvčí vyjádřit úctu, Nebrija naopak považuje oslovení jedné osoby množným číslem za méně zdvořilé a vysvětluje to takto:

Y mucho menos lo que está en el uso, que hablando con uno usamos del número de muchos, diciendo 'vos venistes', por decir 'tú veniste', porque, como dice Donato en su *Barbarismo*, este es vicio no tolerable, el cual los griegos llaman solecismo, del cual trataremos abajo en su lugar; cuanto más que los que usan de tal asteísmo o cortesía no hacen lo que quieren, porque menor cortesía es dar a muchos lo que se hace, que a uno solo.⁵²

⁵¹ Tamtéž, kap. 8, kniha 3:

Ačkoli jsme ve třetí kapitole této knihy řekli, že přivlastňovací jméno je to samé jako jméno v genitivu, nemůžeme to samé říct u zájmen, protože je něco jiného *mío* než *de mí*; *tuyo* než *de ti*; *suyo* než *de sí*; *nuestro* než *de nos*; *vuestro* než *de vos*. Protože *mío*, *tuyo*, *suyo*, *nuestro*, *vuestro* vyjadřují činnost, *de mí*, *de ti*, *de sí*, *de nos*, *de vos*, vyjadřují pasivnost.

(...)

Odtud se odvozuje omyl, kterého se dopouští ti, kteří se odchylojí od běžného a správného způsobu vyjadřování a říkají „suplico a la merced de vosotros“ místo „suplico a vuestra merced“. Pokud totiž řeknou „suplico a la merced de vosotros“, říkají, že prosí o slitování nad vámi, což je opak toho, co chtějí.

⁵² Tamtéž, kapitola 2, kniha 4:

(...) To, co se nyní používá – když mluvíme s jedním člověkem, použijeme množné číslo a řekneme „vos

Stejně tak je špatné používat fráze typu *vos sois bueno* nebo *vuestra merced es bueno*, protože se adjektivum neshoduje s řídicím jménem.

Nebrija si tedy již v 15. století všímá vztahů mezi jmény a vztahem jazyka a světa. Jazyk by měl odrážet okolní svět, a proto považuje za nepřipustné, aby věc nebo osoba, která je v reálném světě jedna, nabývala v jazyce množného čísla. Nebrija to evidentně považuje za porušení pravidel jazyka a nazývá to barbarismem.

Další gramatikou je *Gramática Castellana* od Cristóbal de Villalóna vydaná roku 1558⁵³. V této gramatice se zájmeno *vos* už vůbec nevyskytuje. V páté kapitole, která pojednává o zájmenech, se opět dozvídáme, že ve větě zastupují vlastní jména. Villalón rozlišuje dvanáct zájmen: *yo, tú, aquel, nosotros, vosotros, aquellos, mío, tuyo, suyo, nuestro, vuestro* a *de aquellos*. Zároveň upozorňuje, že se rozlišují tři osoby a dva rody. K druhé osobě řadí zájmena *tú, vosotros, tuyo* a *vuestro*. *Vos* mezi zájmeny vůbec nenajdeme. Nicméně v kapitolách u deklinace slovesa uvádí autor *amad vos* nebo *vos amaredes*. Zdá se tedy, že ačkoli zájmeno *vos* nezahrnuje mezi zájmena, místy jej používá jako náhradu za *vosotros*.

V roce 1623 vyšla kniha *Arte breve i compendiosa para aprender á leer, escreuir, pronunciar y hablar la lengua española*. Jedná se o španělsko-anglickou učebnici napsanou Juanem de Lunou. Je zajímavé, že v tomto díle se zájmeno *vos* opět objevuje mezi zájmeny⁵⁴. Zatímco se zájmeno *tú* používá pro 2. os. sg. při oslovování dítěte nebo přítele, zájmeno *vos* je zájmenem 2. os. pl. a používá se při oslovení služebnictva nebo níže postavených osob. Navíc je zde zmínka také o různých druzích oslovení třetí osoby. Juan de Luna uvádí v kapitole *Del nombre*, že se ve Španělsku slovy *vuestra merced* (v originále se přesněji uvádí tvar *Vuesa M.*) mohou oslovovat různé osoby. Pro oslovení třetí osoby se však podle něj používají také další výrazy. *Vuestra señoría* se používá při oslovování biskupa a hraběte; *vuestra excelencia* pokud se obracíme na vévodu či místokrále; *Vuestra Alteza*, pokud se obracíme k mocným knížatům. Konečně *vuestra majestad* se používá při oslovování královských veličenstev. Juan de Luna sice hovoří o třetí osobě, v komunikační situaci se však jedná o 2. osobu, tedy adresáta; v syntaktické rovině se však chová jako 3. os., protože

---

venistes“ místo „tú veniste“. Jak říká Donato ve svém *Barbarismu*, toto použití je nepřipustné, Řekové to nazývali solecismus, o čemž pojednáme níže. Ti, kteří používají tento asteismus či zdvořilost, nevyjadřují to, co chtějí, protože je méně zdvořilé dát něco hodně lidem než dát to jen jednomu.

⁵³ VILLALÓN, Cristóbal de. *Gramática castellana: Arte breve y compendiosa para saber hablar y escrevir en la lengua castellana congrua y decentemente* [online]. 1558 [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=Ud07AAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>.

⁵⁴ LUNA, Juan de. *Arte breve i compendiosa para aprender á leer, escreuir, pronunciar y hablar la lengua española*. Londýn, 1623, s. 46.

slovesa, které ji doprovázejí, mají tvar právě 3. os.

V roce 1627 vychází *Espejo General de la Gramática en los Diálogos* od Ambrosia de Salazara. Zde autor zmiňuje⁵⁵, že ve španělštině existují čtyři druhy oslovení – *vuestra merced*, *el*, *vos* a *tú* – a zájmenem *vos* se oslovují lidé nižšího postavení, což je důvod, proč Španělé považují za urážku, jsou-li takto osloveni.

Roku 1847 vychází gramatika Andrése Bella, která je určena obyvatelům Hispánské Ameriky. Ačkoli by se dalo předpokládat, že gramatika bude odrážet a zároveň podporovat úzus americké španělštiny, opak je pravdou. Uvádí se zde, že se používá zájmeno *vos* za *tú* v případě zdvořilého oslovování. Podle Bella se jedná o zastaralé použití, které má místo pouze při modlitbě, v historických dramatických hrách a v nařízeních krále. Dále uvádí, že použití *vos* v neformální konverzaci je nepřipustné. Zvláště pak, pokud je doprovázeno slovesným tvarem 2. os. sg.:⁵⁶

El *vos* de que se hace tanto uso en Chile en el diálogo familiar, es una vulgaridad que debe evitarse, y el construirlo con el singular de los verbos una corrupción insoportable. Las formas del verbo que se han de construir con *vos* son precisamente las mismas que se construyen con *vosotros*.

10. 2. Gramatiky Španělské královské akademie

První oficiální gramatika vydaná RAE je *Gramática de la lengua castellana* z roku 1771. V 18. století se již pomalu dovršuje vývoj španělského jazyka a jazyk nabývá dnešní podobu. Čtvrtá kapitola této gramatiky pojednává o zájmenech a dělí je na osobní, přivlastňovací, ukazovací a vztažná. Co se týče osobních zájmen, u druhé osoby jednotného čísla rozlišuje zájmena *tú*, *tí*, *te* a *contigo*. V plurálu uvádí zájmena *vos* a *vosotros* a zároveň dodává, že zájmeno *vos* někdy ztrácí počáteční písmeno, např. *yo os lo mando*⁵⁷. Zároveň uvádí, že zájmena *nos* a *vos* mohou zejména v královských vyhláškách a církevních kruzích doprovázet jména v jednotném čísle, ačkoli jsou svou povahou množného čísla:

Quando el Rey dice: Por quanto por parte de **vos** (Fulano) **nos** há sido hecha relación. Y un Prelado: **Nos** D.N. ... Obispo de ... A nuestros venerables hermanos Dean y Cabildo ... **hacemos** saber.⁵⁸

⁵⁵ SALAZAR, Ambrosio de. *Espejo General de la Gramática en los Diálogos*. Londýn, 1627, s. 171.

⁵⁶ BELLO, Andrés. *Gramática de la Lengua Castellana Destinada al Uso de los Americanos*. Caracas: La Casa de Bello, 1995, s. 76.

Vos používající se často v Chile ve familiárním hovoru je vulgárnost, kterou bychom měli omezit. Spojovat toto zájmeno se slovesem v singuláru je nesnesitelná chyba. Slovesné tvary, jež doprovázejí *vos*, by měly být stejné jako *ty*, které se tvoří se zájmenem *vosotros*.

⁵⁷ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Gramática de la lengua castellana*. Madrid: Ibarra, 1771, s. 38.

⁵⁸ Tamtéž, s. 40.

Gramatika se tedy dotýká tématu majestátního plurálu, který používali králové. V dané době je již plně ustálen tvar *vosotros* a kolísá předmětný tvar zájmena *vos*, kde občas dochází k aferezi. Dá se říct, že od této doby se použití zájmena *vos* omezuje na majestátní plurál.

Od první gramatiky Královské akademie vyšlo do současnosti dalších více než čtyřicet gramatik⁵⁹, které ji upravují a doplňují. Již v roce 1796 vyšla upravená a rozšířená verze gramatiky. V kapitole o zájmenech se píše:

Los plurales *nos* y *vosotros* son unos compuestos de los pronombres *nos* y *vos*, y el adjetivo *otros* en plural. Quando *nos* y *vos* se hallan sin esta composición, son comunes á varones y hembras, sin otra mutación que la de perder *vos* la *v* en el dativo y acusativo, como: Yo *os* lo mando, *os* castigaré, en lugar de: *vos* lo mando, *vos* castigaré, según se decia antiguamente.
(...)

El uso de *nos* y *vos* en el nominativo en lugar de *nosotros* y *vosotros* también es antiquado ; pero no en dativo y acusativo. V. g. A nosotros nos convidaron, á vosotros *os* corresponde.⁶⁰

Z toho tedy vyplývá, že na konci 18. století se používání předmětného zájmena *vos* považovalo za zastaralé a nedoporučovalo se. U dativu a akuzativu jsou uváděny dvě možnosti: buď *a/para vosotros*, nebo *os*. Použití zájmen *nos* a *vos* v nominativu se považovalo za zastaralé. Navíc gramatika uvádí, že zájmena 1. a 2. os. pl. často doprovázejí jména v singuláru. Kromě situací, které zmiňuje gramatika z roku 1771, tedy královská nařízení a církevní kruhy, uvádí, že k tomu dochází také v modlitbách, pokud se obrácíme k Bohu a svatým.

V gramatice z roku 1854 se zájmeno *vos* stejně jako v předchozí gramatice vyskytuje u 2. os. pl., a to v nominativu, kde u maskulina alternuje se zájmenem *vosotros*. U ženského rodu se uvádí pouze tvar *vosotras*. Ještě v 19. století se tedy použití zájmena *vos* pokládalo za sice méně časté, ale možné. V gramatikách není zmínka o používání *vos* pro 2. os. sg., lze tedy předpokládat, že v 18. století se toto zájmeno již nepoužívá, což nám potvrzují také

---

⁵⁹ V jakém roce postupně vycházely je možné najít na stránkách RAE. Dostupné z: http://rae.es/sites/default/files/Tabla_ediciones_Gramatica.pdf.

⁶⁰ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Gramática de la lengua castellana*. Madrid: Ibarra, 1796, s. 69–70:

Množné číslo *nosotros* a *vosotros* jsou složené tvary zájmen *nos* a *vos* a adjektiva *otros* v plurálu. Pokud se tvary *nos* a *vos* nacházejí bez adjektiva, jsou společné pro ženský i mužský rod. Jedinou změnou je ztráta počáteční hlásky v dativu a akuzativu, např. Yo *os* lo mando, *os* castigaré místo *vos* lo mando, *vos* castigaré, jak se říkalo v minulosti.

(...)

Použití *nos* a *vos* v nominativu místo *nosotros* a *vosotros* je zastaralé; ne však v dativu a akuzativu. Např. A nosotros nos convidaron, a vosotros os corresponde.

klasicistní díla, o kterých jsem se zmínila již v kapitole o vývoji *vosea*.

Esbozo de una nueva gramática de la lengua española z roku 1973 věnuje celou kapitolu tematice *vosea*. Uvádí jednotlivé tvary zájmen, slovesné tvary a geografické rozšíření.

Dalším dílem, které vyšlo pod záštitou Španělské královské akademie, je *Gramática de la lengua española* od Alarcose Lloracha. V tomto díle se rozlišují tzv. sustantivos personales, kam patří právě osobní zájmena. Kniha nabízí kapitolu pojednávající o různých možnostech, jak lze nahradit osobní zájmeno 2. osoby, a to zejména tehdy, když chceme vyjádřit větší respekt nebo úctu. Alarcos Llorach se lehce dotýká tématu *vosea*, když říká:

Como en otras lenguas, el español medieval utilizó el plural *vos* en lugar de *tú*. Este uso ha persistido en zonas de América central y del Río de la Plata, originando el conocido *voseo* (que afecta sobre todo a la conjugación verbal).⁶¹

Navíc připomíná, že *usted* je zájmeno stejně jako *tú* či *vosotros*. Tato připomínka mě vede k názoru, že se dříve *usted* nepovažovalo za zájmeno, což bylo pravděpodobně dáno jeho vývojem ze slovního spojení *vuestra merced*. Připomeňme si, že Nebrija požadoval, aby po slovním spojení *vuestra merced* následovalo adjektivum v ženském rodě. V dalších gramatikách a kapitolách o zájmenech *usted* vůbec nefiguruje, což znamená, že se nepovažovalo za tento slovní druh. Alarcos Llorach také připomíná, že v Andalusii, na Kanárských ostrovech a v Americe bylo zájmeno *vosotros* nahrazeno zájmenem *ustedes*.

Manual de la nueva gramática de la lengua española z roku 2010 je jedna z nejnovějších verzí gramatiky RAE. *Voseo* je zde považováno za normální jev, typický pro americkou španělštinu a jako takový je také popisován. Zdá se tedy, že je nová gramatika revoluční v tom, že do té doby dialektické jevy řadí vedle evropské normy a nepovažuje je za něco okrajového. *Voseo* se nevyčleňuje jako něco zvláštního, ale je popisováno současně s ostatními tradičními zájmeny a slovesnými tvary. Nová gramatika se tedy snaží popisovat jazyk jako celek. Mezi zájmeny tak lze běžně najít *vos*. V kapitole o osobních zájmenech se v tabulce osobních zájmen toto zájmeno vyskytuje u 2. os. sg., a to v nominativu a u předmětu s předložkou. Pro lepší představu předkládám tabulku v upravené podobě⁶²:

Nominativo o recto	2. os. sg.	Tú: Tú no estabas allí. Vos: Vos tenés la culpa.
--------------------	------------	---

⁶¹ ALARCOS LLORACH, Emilio. *GRAMÁTICA DE LA LENGUA ESPAÑOLA*. Madrid: Espasa, 1994, s. 76:

Jako v jiných jazycích, středověká španělština používala plurál *vos* místo *tú*. Toto použití se zachovalo v částech střední Ameriky a Río de la Plata a přineslo *voseo* (které ovlivňuje zejména slovesné časování).

⁶² Převzato a upraveno z: REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Manual de la Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa, 2010, s. 300.

Preposicional u oblicuo	2. os. sg.	Ti: Lo compré para ti. Vos: Quiero hablar con vos. Contigo: Iré contigo.
-------------------------	------------	--

Tabulka osobních zájmen podle Manual de la Nueva gramática de la lengua española

Manual potvrzuje, že se zájmeno *vos* používá pouze v případě podmětu a předložkového předmětu. Navíc najdeme zmínku o tom, že užití zastaralých zájmen *vos*, *sos* a *sus* místo zájmena *nos*, je nesprávné. Co se týče používání zájmena *ustedes* místo *vosotros*, gramatika se zmiňuje, že je to běžné v některých částech Andalusie, na Kanárských ostrovech a v Americe. Dále uvádí, že je nepřipustné, aby zájmena *usted* a *ustedes* doprovázelo sloveso ve tvaru 2. osoby.

Gramatika také zahrnuje slovesné tvary *vosea*. U jednotlivých tříd tak najdeme tvary *amas/amás*, *temes/temés*, *partés/partís*. Ačkoli se přímo u konjugací uvádí pouze jeden typ koncovky *vosea*, a to pouze u indikativu přezenta a imperativu, gramatika se zmiňuje, že existují formy s dvojháskou a navíc se *voseo* projevuje ještě v subjuntivu přezenta a jednoduchém minulém čase. V některých zemích podle ní existují zvláštní tvary také pro jednoduchý budoucí čas.

Jak již jsem jednou zmínila, nová gramatika je převratná v tom, že nabízí rozsáhlé kapitoly, které popisují *voseo* a další dialektální jevy, a navíc jej klade na stejnou úroveň jako zájmeno *tú* a příslušné slovesné tvary 2. os. sg. Zatímco předchozí gramatiky *voseo* pouze okrajově popisovaly a považovaly jej za dialektální jev, dá se říct, že nová gramatika jej zahrnuje do běžné normy španělštiny.

11. Voseo v jednotlivých státech

V následující kapitole bych chtěla popsat situaci v jednotlivých státech. Podle Calderóna Campose⁶³ existují státy, kde je *voseo* plošně rozšířené a kde zájmeno *vos* plně nahradilo tvar *tú*. Mezi tyto státy patří Argentina, Paraguay, Nikaragua a okrajová část Kostariky. V singuláru zde existuje opozice *vos* – *usted*. Dále rozlišuje státy, ve kterých se kombinují zájmena *vos* a *tú* v závislosti na situaci. Mezi tyto státy patří Chile, Uruguay, Guatemala, El Salvador, Honduras, západní část Panamy a Venezuely, velká část Bolívie a Kolumbie, některé části Ekvádoru a Peru. Pro úplnost Calderón Campos rozlišuje také oblasti, kde existuje opozice *tú* – *usted*. Sem řadí Mexiko, většinu území Peru, Venezuely, Panamy,

⁶³ CALDERÓN CAMPOS, Miguel. Formas de tratamiento. In: ALEZA IZQUIERDO, ENGUITA UTRILLA. *La lengua española en América: normas y usos actuales*. Valencia: Universitat de Valencia, 2010, s. 230.

Ekvádoru, pobřežní oblast Kolumbie a Antily.

Jak můžeme vidět, v některých státech se *voseo* používá pouze v některých oblastech, proto bude těžké situaci popsat s pomocí korpusu.

11. 1. Argentina

John Lipski⁶⁴ rozděluje Argentinu na několik dialektálních oblastí, a to 1. Buenos Aires, 2. pobřežní oblasti rozkládající se od Buenos Aires na jih Argentiny, 3. oblasti západní Argentiny, které mají podobné rysy jako chilská španělština, 4. severozápadní oblasti, na které měl vliv indiánský jazyk kečua, 5. severovýchodní oblasti s vlivem indiánského jazyka guaraní, 6. centrální oblast Argentiny s městem Córdoba a 7. několik malých ohrožených oblastí, jako např. Santiago de Estero. Tyto oblasti se liší zejména výslovností. Co se týče morfologických a syntaktických rysů, ty jsou méně náchylné na změny, a proto jsou na většině území stejné.

Jak již bylo řečeno, *voseo* se udrželo zejména v těch zemích, které nebyly v častém kontaktu se Španělskem. Město Buenos Aires bylo založeno v roce 1536, a to Pedrem de Mendozou. O několik let později na město zaútočili indiáni a obyvatelé se přesunuli do Asunciónu. Buenos Aires pak bylo znovu založeno roku 1580. V roce 1617 se stalo hlavním městem oblasti Río de la Plata. V roce 1726 obyvatelé z Buenos Aires založili Montevideo, což vysvětluje, proč mají tyto země takové podobnosti. V roce 1776 se ustanovilo místokrálovství Río de la Plata, které zahrnovalo dnešní země Argentinu, Uruguay, Paraguay a Bolívii. Norma Carricaburo⁶⁵ uvádí, že se *voseo* v celé laplatské oblasti udržuje od conquisty a tvořilo jeden z rysů amerikanismu, kterým se v době bojů za nezávislost Argentina vymezovala proti Španělsku. Dále dodává, že *voseo* bylo odjakživa v Argentině znakem prestiže.

Argentina patří mezi země, kde je *voseo* široce rozšířené a jednoznačně převažuje nad používáním zájmena *tú*, a to po celém území státu. Převažuje zde typ *voseo mixto*, což znamená, že zájmeno *vos* je doprovázeno specifickým slovesným tvarem. Norma Carricaburo⁶⁶ však upozorňuje, že pro západní část Argentiny je typické chilské *voseo*. Na jihu provincie Santiago de Estero je pak časté zájmeno *vos* doprovázené tradičním slovesným tvarem 2. os. sg.

Ačkoli mnoho autorů uvádí, že *vos* prakticky vytlačilo zájmeno *tú*, korpus CREA nám

---

⁶⁴ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 183.

⁶⁵ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 26.

⁶⁶ Tamtéž, s. 27.

ukazuje něco jiného: *vos* se v korpusu vyskytuje ve 2589 případech, a to ve 209 dokumentech⁶⁷; oproti tomu zájmeno *tú* má 515 výskytů v 58 dokumentech. Pokud korpus omezíme na noviny, *vos* převažuje – vyskytuje se v 97 dokumentech, zatímco zájmeno *tú* pouze v 7. Alespoň podle korpusu tedy zájmeno *tú* úplně nevymizelo. V následující tabulce zachycuji vývoj zájmen *tú* a *vos*, a to ve všech zdrojích korpusu, nezávisle na tom, zda se jedná o noviny, literaturu či ústní projev:

Období	Počet výskytů/počet dokumentů	
	<i>tú</i>	<i>vos</i>
1975–1984	175/28	1060/41
1985–1994	111/26	887/54
1995–2004	229/31	642/114

Použití zájmen *tú* a *vos* v Argentině v letech 1975–2004 podle korpusu CREA

Můžeme vidět, že počet dokumentů, kde se vyskytuje zájmeno *tú* je ve všech obdobích přibližně stejný. Narůstá však počet použití *vosea* a mění se také poměry mezi jednotlivým použitím těchto zájmen. Zatímco na přelomu 70. a 80. let je poměr použití zájmena *tú* a *vos* přibližně 40:60, na konci minulého a začátkem tohoto století je poměr přibližně 21:79. Alespoň z této tabulky tak vyplývá, že se zájmeno *vos* používá čím dál tím častěji. Samozřejmě je počet dokumentů poměrně nízký, proto nelze vyvozovat jisté závěry.

Co se týče konkurence *vosotros – ustedes*, korpus nám ukazuje převahu druhého zájmena. Zatímco tvary *vosotros* a *vosotras* se v korpusu dohromady vyskytují v 29 dokumentech, zájmeno *ustedes* ve 230.

Charles E. Kany ve své knize *Sintaxis Hispanoamericana* uvádí následující slovesné tvary⁶⁸:

	Presente de Indicativo	Presente de subjuntivo	Pretérito indefinido	Imperativo
1. třída	vos tomás	vos tomés	vos tomaste/tomastes	tomá
2. třída	vos comés	vos comás	vos comiste/comistes	comé
3. třída	vos vivís	vos vivés	vos viviste/vivistes	viví

Slovesné tvary *vosea* v Argentině podle Ch. E. Kanyho

Jedná se tedy o typ C podle Rony. Zatímco *vos tomas* se nenachází v korpusu ani

⁶⁷ Všechna data z korpusu v této kapitole: REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [en línea]. *Corpus de referencia del español actual*. 2013 cit. [27-11-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

⁶⁸ KANY, Charles E. *Sintaxis hispanoamericana*. Madrid: Gredos, 1969, s. 88–89.

v jednom případě, vazbu *vos tomás* můžeme najít ve 4 dokumentech. Tyto údaje však nic nedokazují, neboť 4 dokumenty jsou velmi málo. Tvary *tomáis* ani *tomái* nenajdeme vůbec. Jak již bylo řečeno, *voseo* častěji ovlivňuje tvar nepravidelných sloves. V korpusu se o mnoho častěji používají tvary *podés*, *dormís* či *venís* namísto *puedes*, *duermes* a *vienes*. Sloveso *ser* se spolu se zájmenem *vos* vyskytuje v korpusu pouze ve tvaru *sos*. Zatímco vazba *vos sos* se v korpusu vyskytuje v 65 případech a 36 dokumentech, vazba *vos sois* ani jednou. Samostatný slovesný tvar *sois* se pak vyskytuje v 15 případech a 10 dokumentech. Oproti tomu tvar *sos* pak v 618 případech a 126 dokumentech. Tvar *vos eres* pak ani jednou. Můžeme tedy vidět, že slovesný tvar *vosea* převažuje, ačkoli je zkoumaných dokumentů málo.

Co se týče subjuntivu, ačkoli se přízvučná koncovka používá, v korpusu převažuje standardizovaný tvar zakončený na *-es* u 1. slovesné třídy a na *-as* u 2. a 3. slovesné třídy. Výsledky z korpusu jsem shrnula do následující tabulky. Je to však opravdu malé množství dokumentů, proto nelze říct, že by se standardizovaný tvar používal více než slovesný tvar *vosea*.

Tvar <i>vosea</i>	Počet výskytů/ dokumentů	Standardní tvar	Počet výskytů/dokumentů
tomés	5/4	tomes	12/9
comás	1/1	comas	21/17
vivás	0/0	vivas	3/2

Tabulka ukazující výskyt jednotlivých tvarů subjuntivu v argentinském korpusu CREA

Fontanella de Weinberg ve svém článku o distribuci jednotlivých tvarů subjuntivu v Buenos Aires uvádí, že závisí na funkci subjuntivu⁶⁹. Tvar *cantés* se podle ní daleko častěji používá ve funkci zákazu. V ostatních případech je častější standardní tvar *cantes*. Pokud se podíváme na tvar *tomés*, v korpusu je opravdu ve 4 z 5 případů použit ve funkci zákazu. V jednom případě je pak použit ve vedlejší větě účelové. Stejně tak i jediný výskyt tvaru *comás* má funkci zákazu. Pokud se podíváme na další tvary jako *hablés*, *mirés*, *vengás*, *pongás*, *escribás*, i tyto tvary se v korpusu nacházejí pouze ve funkci zákazu. Fontanella de Weinberg navíc udělala průzkum, ve kterém zjistila, že většina dotázaných považovala tvar *no cantes* za zdvořilejší nebo neutrální rozkaz, případně za zdvořilou žádost. Oproti tomu tvar *no cantés* většina dotázaných považovala za kategorický zákaz.

U jednoduchého minulého času jsou uvedeny dva tvary – jeden zakončený na tradiční koncovku pro 2. os. sg, tedy *-aste/-iste*, a druhý zakončený na koncovku *-astes/-istes*, což jsou koncovky považované za zastaralé tvary plurálu. V korpusu se však vyskytují pouze

⁶⁹ FONTANELLA DE WEINBERG, Beatriz. LA OPOSICIÓN «CANTES/CANTES» EN EL ESPAÑOL DE BUENOS AIRES. *Thesaurus*. 1979, roč. 34, č. 1, s. 74.

standardní tvary, tedy *tomaste, comiste, viviste*. Marko Kapovic⁷⁰ spojuje formy zakončené koncovkou *-stes* s knižním projevem a dodává, že v žádném případě nejsou spojené s běžnou mluvou – což je možná také důvod, proč tyto tvary nenajdeme v korpusu. Podle *Diccionario Panhispánico de Dudas*⁷¹ se upřednostňuje tvar 2. os. sg. (*volviste*) kvůli negativním konotacím, kterých může nabývat tvar *se -s*.

U imperativu je složité zjistit poměr jednotlivých koncovek, jelikož tradiční tvary *toma, come, vive* jsou také tvary indikativu přítomnosti. Na korpusu však můžeme vidět, že tvary zakončené na *-á, -é, -í* jsou živé. Tvar *hablá* se v korpusu objevuje v 17 případech a 16 dokumentech. Tvar *comé* v 9 dokumentech a 6 případech. Tvary 3. třídy (tedy *viví, escribí*) se opět špatně dohledávají, protože odpovídají tvarům 1. os. jednoduchého minulého času. Pokud se k tvaru slovesa připojí zájmeno, přízvuk se samozřejmě zachovává na stejném místě. Proto v korpusu najdeme tvary jako *tomalo, ayudame, llamame* či *escribilo* (zde vidíme, že u 3. třídy je koncovka *-í*).

Co se týče budoucího času, Fontanella de Weinberg⁷² uvádí, že se v argentinském *voseo* vyskytují standardní tvary *cantarás, temerás, partirás*. Tomu odpovídají také údaje z korpusu, kde se žádné jiné tvary nevyskytují.

John Lipski⁷³ uvádí, že kombinace *vos* + standardního slovesného tvaru odpovídajícímu 2. os. sg. indikativu přítomnosti (tedy tzv. *voseo pronominal*) téměř neexistuje. Dodává však, že v některých městech na severu Argentiny se takový tvar používá, např. *vos eres*. Tento fakt však korpus opět nedosvědčuje, což však může být způsobeno i tím, že se jedná o méně častý úzus. Lipski také dodává, že zde vůbec neexistuje tzv. *voseo verbal*, tedy zájmeno *tú* doprovázené specifickým slovesným tvarem. To nám korpus potvrzuje. Pokud se zájmeno *tú* vyskytuje, je vždy doprovázeno standardním tvarem, například *tú quieres, tú puedes*.

Voseo je v Argentině velice rozšířené, a to dokonce do té míry, že se běžně vyskytuje v reklamách, novinách a dalších sdělovacích prostředcích. Celý laplatský region je jedinou oblastí, kde se *voseo* považuje za součást spisovné normy. *Voseo* používá i mnoho spisovatelů,

---

⁷⁰ KAPOVIC, Marko. FÓRMULAS DE TRATAMIENTO EN DIALECTOS DE ESPAÑOL; FENÓMENOS DE VOSEO Y USTEDEO. *Hieronymus*. 2007, č. 1, s. 70.

⁷¹ Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013 cit. [27-11-2013]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=iOTUSehtID6mVONyGX>.

⁷² FONTANELLA DE WEINBERG, Beatriz. Sistemas pronominales de tratamiento usados en mundo hispánico. In: BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 1410.

⁷³ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 194.

například slavný Jorge Luis Borges. Podle Normy Carricaburo⁷⁴ se *voseem* oslovují také politici a používají ho reportéři v přímých přenosech a při rozhovorech s různými lidmi. *Voseo* tedy rozhodně není na ústupu a dá se předpokládat, že bude dále vytlačovat zájmeno *tú* a klasické slovesné tvary 2. os. sg.

11. 2. Uruguay

V Uruguayi je situace velice podobná Argentině, což je dáno mimo jiné tím, že hlavní město Uruguaye bylo založeno obyvateli Buenos Aires. Zároveň byla tato země součástí místokrálovství Río de la Plata. Podle Johna Lipskiho⁷⁵ jsou si dialekty Buenos Aires a Montevidea natolik podobné, že je těžké je od sebe rozlišit, a to do té míry, že ani samotní mluvčí toho nejsou schopni.

Podle Normy Carricaburo⁷⁶ existují v Uruguayi tři možnosti *vosea*. Za prvé se jedná o tzv. *voseo mixto*, které se používá na východním břehu řeky Uruguay, tedy v oblastech sousedících s Argentinou. V oblasti Montevidea se používá zájmeno *tú* s modifikovaným slovesným tvarem, v tomto případě s koncovkami -ás, -és, -ís, tedy typem C. Za třetí existují oblasti, kde *voseo* vůbec neexistuje. Jedná se o provincii Rocha a severní oblast hraničící s Brazílií. John Lipski⁷⁷ uvádí, že zájmeno *tú* se používá zejména na severu a severovýchodě země. V centrální části si pak konkurují se zájmenem *vos*. Navíc podle něj mnoho Uruguayců považuje *vos* za méně prestižní než zájmeno *tú*. Vypadá to tedy, že *voseo* zde není tak uznávané jako v Argentině.

Za prestižní úzus je považována mluva hlavního města. V Montevideu žijí přibližně dvě třetiny obyvatel Uruguaye, je to tedy zároveň dialekt, který charakterizuje řeč celé země.

Pokud se podíváme na použití jednotlivých zájmen v korpusu, máme zde následující zastoupení (pro úplnost zahrnuji také zájmena pro 2. os. pl.)⁷⁸:

---

⁷⁴ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 26.

⁷⁵ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 369.

⁷⁶ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 30.

⁷⁷ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 373.

⁷⁸ Veškeré údaje z korpusu v této kapitole: REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [online]. *Corpus de referencia del español actual*. 2013, cit. [28-11-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

zájmeno	počet výskytů/dokumentů	zájmeno	počet výskytů/dokumentů
tú	214/26	vos	281/26
vosotros/as	20/6	ustedes	115/37

Zájmena v Uruguayi podle korpusu CREA

Zatímco zájmeno *vosotros/as* podle korpusu ustupuje zájmenu *ustedes* a potvrzuje tak převažující tendenci právě zájmena *ustedes*, poměr výskytů zájmen *tú* a *vos* je vyvážený. *Tú* je v korpusu doprovázeno standardním slovesným tvarem 2. os. sg., najdeme v něm pouze jeden tvar, kdy tomu tak není, a to v případě divadelní hry (může, ale nemusí to tak potvrdit tvrzení N. Carricaburo, že v oblasti hlavního města existuje tzv. *voseo verbal*):

HOMBRE DE GRIS- (Va al televisor) - No, tú no podés haberte ido con ellos...

Zájmeno *vos* je v indikativu přítomném vždy doprovázeno specifickým slovesným tvarem *vosea*, v tomto případě typem C jako v Argentině, tedy s koncovkami -ás, -és, -ís. Pokud srovnáme poměr výskytů zájmen v novinách, máme zde 10/10 pro *tú* a 30/13 pro *vos*. Kvůli malému počtu případů však nemůžeme určit, zda se vyskytuje jedno zájmeno častěji než druhé nebo zda je jejich výskyt opravdu vyrovnaný.

Podle Normy Carricaburo vypadá slovesné paradigma v oblasti Montevidea následovně:⁷⁹

Indicativo			
Presente	Tú cantás	Tú comés	Tú vivís
Preterito simple	Tú cantaste(s)	Tú comiste(s)	Tú viviste(s)
Futuro	Tú cantarás	Tú comerás	Tú vivirás
Subjuntivo			
Presente	Tú cantes	Tú comas	Tú vivas
Imperativo			
	cantá	comé	viví

Slovesné paradigma v Uruguayi podle N. Carricaburo

To potvrzuje také nejnovější gramatika⁸⁰, která uvádí, že jsou běžné tvary *vosea* jako např. *tú amastes*. Navíc uvádí, že ačkoli je v subjuntivu běžnější tvar typu *ames*, v poslední době byl zaznamenán nárůst tvarů typu *amés*, a to ve funkci zákazu. Co se týče futura, mnoho autorů, a mezi nimi i DPD⁸¹, uvádí, že zde *voseo* tvar futura neovlivňuje.

⁷⁹ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 31.

⁸⁰ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, Asociación de Academias de la Lengua Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 212.

⁸¹ Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013 cit. [27-11-2013]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=iOTUSehtID6mVONyGX>.

Nyní se podíváme na tvary indikativu přezenta do korpusu. Výskyt slov *cantar*, *comer* a *vivir* je v korpusu obecně malý. Zatímco tvar *vosea cantás* se vyskytuje ve 2 dokumentech, běžný tvar *cantas* ani v jednom. Oproti tomu se ani jednou nevyskytuje tvar *comés*, standardní tvar *comes* se však vyskytuje v 5 případech ve 4 dokumentech. Tvar *vivís* se vyskytuje v 1 případě, zatímco tvar *vives* ve 3 případech a 3 dokumentech. Počet výskytů je malý, a proto jsem do následující tabulky zahrnula slova, která se v korpusu vyskytují o něco častěji:

Tvar vosea	Počet výskytů/počet dokumentů	Standardní tvar	Počet výskytů/počet dokumentů
hablás	5/3	hablas	9/8
tomás	3/2	tomas	11/9
hacés	19/10	haces	25/13
podés	48/20	puedes	34/12
tenés	87/28	tienes	32/12
querés	55/18	quieres	27/12
sos	60/23	eres	46/12

Výsledky nejčastějších slov v přezentu aktiva podle korpusu CREA

Na této tabulce můžeme vidět tendenci, která je stejná pro všechny země *vosea*. Ačkoli je i zde malý počet dokumentů, zdá se, že u pravidelných sloves jsou častější standardní tvary a u nepravidelných sloves se častěji používá tvar *vosea*.

Co se týče jednoduchého minulého času, korpus opět neukazuje ani jeden případ výskytu tvarů typu *cantastes*. Tvary subjuntivu jako *escribás*, *mirás*, *pongás*, *digás* se v korpusu vůbec nevyskytují, ačkoli podle DPD⁸² by zde *voseo* mělo ovlivňovat i tvar subjuntivu. Jediný tvar, který jsem u nejčastějších sloves v korpusu našla, je tvar *hablés*, který se zde vyskytuje v jednom případě a má funkci zákazu. Co se týče futura, v korpusu se nacházejí pouze tradiční tvary.

Také v uruguayském tisku je *voseo* velmi rozšířené a najdeme zde titulky typu „A veces hacés canciones para salvarte a vos mismo“⁸³ či „Solamente vos...“⁸⁴; v tomto případě se jedná o noviny z hlavního města, kde, jak již bylo řečeno, je *voseo* standardně používané. Pokud se však podíváme na noviny ze severních regionů, jako například *Diario Norte*, *voseo*

⁸² Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013 cit. [27-11-2013]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=iOTUSehtID6mVONyGX>.

⁸³ A veces hacés canciones para salvarte a vos mismo. *El Observador* [online]. 25-11-2012, [cit. 29-11-2013]. Dostupné z: <http://www.elobservador.com.uy/noticia/237781/a-veces-haces-canciones-para-salvarte-a-vos-mismo/>.

⁸⁴ DURÁN, Anibal. Solamente vos.... *El país* [online]. 23-11-2013 [cit. 2013-12-11]. Dostupné z: <http://www.elpais.com.uy/opinion/vos.html>.

se zde nevyskytuje. Potvrzuje to tedy fakt, že se *voseo* používá hlavně v hlavním městě. Navíc, jak již jsem zmínila dříve, v Montevideu hraje důležitou roli sociologický aspekt a mnoho obyvatel považuje zájmeno *vos* za jazykově nižší.

11. 3. Paraguay

Paraguay je poslední zemí laplatského regionu, ve kterém se používá *voseo mixto*. Slovesné paradigma je zde podle Normy Carricaburo⁸⁵ stejné jako v Argentině. Navíc je podle ní *tuteo* tamějšími obyvateli považováno za archaismus a existuje tak zde pouze dichotomie *vos* – *usted*. Paraguay je jednou z mála zemí, kde si indiánský jazyk, zde guaraní, uchovává prestiž a ovlivňuje tak španělštinu.⁸⁶

Zájmeno *tú* v Paraguayi podle korpusu úplně nevymizelo, je však používané v malé míře – v korpusu se vyskytuje pouze ve 26 případech a 17 dokumentech⁸⁷, což je v poměru k výskytu zájmena *vos* 22 % případů. Používá se vždy se standardizovaným slovesným tvarem, tedy v indikativu s koncovkami *-as*, *-es*. Podle J. Lipskiho⁸⁸ se zájmeno *tú* vyskytuje ojediněle mezi vzdělanými mluvčími, neexistují však žádné oblasti, o kterých by se dalo říct, že používají výhradně toto zájmeno. Podle *Nueva Gramática de la Lengua Española*⁸⁹ se *voseo* používá ve všech registrech, na formálnější úrovni však alternuje se zájmenem *tú* a danými slovesnými tvary.

Zájmeno *vos*, které je v korpusu obsaženo 172x, a to v 58 zdrojích, je vždy doprovázeno, stejně jako v ostatních laplatských zemích, tvarem s koncovkami *-ás*, *-és*, *-ís*. Subjuntiv je tvořen výhradně tradičními tvary zakončenými na *-es* a *-as*, což potvrzuje také Kapovic, který tvrdí, že právě v Paraguayi vymizely tvary s přízvukem na poslední slabice dříve než v Argentině a Uruguayi⁹⁰. Podle nejnovější gramatiky se tvary *vosea* typu *amés* vyskytují pouze v oblastech se silným argentinským vlivem. Tvar imperativu je stejný jako v Argentině a Uruguayi, tedy *cantá*, *comé*, *viví*.

Voseo se v Paraguayi stejně jako v předchozích dvou zemích rozšířilo do tisku, což

⁸⁵ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 29.

⁸⁶ KAPOVIC, Marko. FÓRMULAS DE TRATAMIENTO EN DIALECTOS DE ESPAÑOL; FENÓMENOS DE VOSEO Y USTEDEO. *Hieronymus*. 2007, č. 1, s. 72.

⁸⁷ Veškeré údaje z korpusu v této kapitole: REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [online]. *Corpus de referencia del español actual*. 2013 cit. [29-11-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

⁸⁸ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 331.

⁸⁹ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, Asociación de Academias de la Lengua Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 212.

⁹⁰ KAPOVIC, Marko. FÓRMULAS DE TRATAMIENTO EN DIALECTOS DE ESPAÑOL; FENÓMENOS DE VOSEO Y USTEDEO. *Hieronymus*. 2007, č. 1, s. 72.

nasvědčuje tomu, že se i zde bude nadále upevňovat.

11. 4. Bolívie

J. Lipski⁹¹ uvádí, že jsou v Bolívii dvě základní dialektální oblasti, a to oblast hor, kde je jazyk ovlivněn indiánskými jazyky kečua a aimara, a východní rovinatá oblast, která má spoustu společných rysů s paraguayskou španělštinou. Co se týče *vosea*, nejnovější gramatika⁹² rozlišuje dvě základní oblasti, a to sever a východ země, kde se používají slovesné tvary s koncovkami -ás, -és, -ís (tedy právě takové, jaké má laplatská španělština, jedná se tedy o *voseo mixto*), a jih a západ země, kde se prolíná *voseo* s tzv. *tuteem* a v indikativu přítomnosti se používají slovesné tvary s dvojhláskou (tedy slovesné tvary jako v chilském *voseu*).

Na území Bolívie přišli Španělé poprvé v roce 1539, a to v rámci Pizzarovy výpravy. V roce 1563 byla Bolívie začleněna do královské audience Charcas. Na území státu se nacházelo velké množství zlata a stříbra, což přilákalo Španěly, kteří přicházeli z Asunciónu a dobývali tak rovinatou oblast Bolívie. Proto má východní oblast společné znaky s Paraguayí. Peruánské kolonie však španělským dobrodruhům zabránily prozkoumávat horské oblasti Bolívie, a proto se v těchto oblastech zachovala španělština ovlivněná indiánskými jazyky.

Podle J. Lipskiho⁹³ záleží použití jednotlivých zájmen na tom, zda je mluvčí monolingvní a ovládá pouze španělštinu, nebo bilingvní a mluví jak španělským, tak indiánským jazykem. U monolingvních mluvčích si obě zájmena konkurují. Zájmeno *vos* se vždy kombinuje se slovesnými tvary zakončenými na -as a -es. Bilingvní mluvčí nebo indiáni používají pouze zájmeno *vos*, které je doprovázeno příslušnými slovesnými tvary *vosea*, a to s koncovkami -ás, -és, -ís. Jak již bylo řečeno, v některých částech země se však používají také tvary s dvojhláskou.

Pokud se podíváme do korpusu na zastoupení jednotlivých zájmen, zjistíme, že zájmeno *tú* se vyskytuje ve větší míře (279/32) než zájmeno *vos* (22/7). Co se týče slovesných tvarů *vosea*, jsou v korpusu zastoupeny méně než v předcházejících třech zemích (např. tvar *sos* se vyskytuje pouze v jednom případě, tvar *tenés* v 4 případech a pouze 2 dokumentech), což však vzhledem k velikosti korpusu nic nedokazuje.

11. 5. Chile

Oblast Chile byla kolonizována Španěly roku 1540, a to Pedrem de Valdiviou. Ačkoli

⁹¹ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 204.

⁹² REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, Asociación de Academias de la Lengua Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 213.

⁹³ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 213.

byla součástí místokrálovství Peru, byl zde zřízen generální kapitanát Chile, a tak tato země měla z části samosprávu. Pravděpodobně právě proto se zde ve velké míře používalo *voseo*, proti čemuž v 19. století bojoval Andrés Bello.

Chile patří mezi státy, kde se *voseo* používá spolu se zájmenem *tú* a příslušnými slovesnými tvary. Podle M. Kapovice⁹⁴ ovlivňuje *voseo* v Chile mnohem více časů a způsobů, než jak tomu je v laplatské oblasti, nemá však tak prestižní charakter. Podle *Diccionario Panhispánico de Dudas*⁹⁵ se *voseo* používá především mezi přáteli, v rodině a hlavně mezi mladými lidmi. Ve formálnějších situacích či na akademické půdě se používá zájmeno *tú* a příslušné slovesné tvary. Nová gramatika pak doplňuje, že je *voseo* častější na severu země a nejčastěji se jedná o tzv. *voseo verbal*, tedy kombinaci zájmena *tú* a slovesných tvarů *vosea*. Navíc často dochází ke ztrátě koncového -s.

Situaci v Chile ve velké míře ovlivnil Andrés Bello a další chilští gramatici, kteří se snažili zájmeno *vos* vymýtit⁹⁶. Proto je dnes používané v menší míře. Podle J. Lipskiho⁹⁷ bylo *vos* dlouhou dobu rysem nízké vrstvy a nebylo uznávané. To je podle něj důvod, proč existují různé tvary a mísí se jednotlivá paradigmata.

Fakt, že se zájmeno *vos* v Chile používá v menší míře, nám dokazuje korpus⁹⁸. Zatímco se v něm zájmeno *vos* vyskytuje pouze v 28 případech a 12 zdrojích, zájmeno *tú* je zde zastoupeno v mnohem větší míře – vyskytuje se v 1285 případech a 167 dokumentech.

Podle DPD se *voseo* projevuje ve všech slovesných časech a způsobech kromě imperativu. Je pro něj typická koncovka -ís, u které se někdy ztrácí koncová souhláska. DPD nabízí tyto tvary:

Slovesný čas a způsob	1. slovesná třída	2. slovesná třída	3. slovesná třída
presente de indicativo	cantái(s)	comí(s)	viví(s)
préterito imperfecto de indicativo	cantabai(s)	comíai(s)	vivíai(s)
pretérito perfecto simple	cantaste(s)	comiste(s)	viviste(s)

⁹⁴ KAPOVIC, Marko. FÓRMULAS DE TRATAMIENTO EN DIALECTOS DE ESPAÑOL; FENÓMENOS DE VOSEO Y USTEDEO. *Hieronymus*. 2007, č. 1, s. 72.

⁹⁵ Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013 cit. [29-11-2013]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=iOTUSehtID6mVONyGX>.

⁹⁶ KAPOVIC, Marko. FÓRMULAS DE TRATAMIENTO EN DIALECTOS DE ESPAÑOL; FENÓMENOS DE VOSEO Y USTEDEO. *Hieronymus*. 2007, č. 1, s. 73.

⁹⁷ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 225.

⁹⁸ Veškeré údaje z korpusu v této kapitole: REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [online]. *Corpus de referencia del español actual*. 2013, cit. [29-11-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

futuro de indicativo	cantarí(s)	comerí(s)	vivirí(s)
presente de subjuntivo	cantí(s)	comái(s)	vivái(s)
preterito imperfecto de subjuntivo	cantarai(s)	comierai(s)	vivierai(s)
condicional	cantaríai(s)	comeríai(s)	viviríai(s)

Tvary chilského *vosea* v jednotlivých časech a způsobech podle DPD

Jak již bylo řečeno, v Chile se jedná o tzv. *voseo verbal* se zakončením typu B, tedy tvar s dvojhláskou. Data nyní srovnám s daty v korpusu.

V indikativu přítentu jsou v korpusu mnohem častější tradiční tvary zakončené na -as, -es. Pokud jsou tvary *vosea* zastoupeny, je tomu tak ve velice málo případech. V následující tabulce uvádím jen ta slovesa, u kterých se našel alespoň jeden výskyt slovesného tvaru *vosea*.

Tradiční slovesný tvar	Počet případů/dokumentů	Tvar <i>vosea</i>	Počet případů/dokumentů
estudias	3/3	estudiái	1/1
haces	134/51	hacís	2/2
sabes	327/61	sabés sabéis	1/1 9/2
quieres	345/68	querís	3/3
tieneš	399/97	tenís tenés	6/5 1/1
dices	128/48	decís	11/2
vas	325/79	vai	5/4

Srovnání tradičních tvarů s tvary *vosea* v indikativu přítenta v Chile podle korpusu CREA

Počet dokumentů je opravdu malý, proto nemůžeme dělat pevné závěry. Zajímavé však je, že v některých případech se v korpusu nacházejí dva různé tvary – např. *sabés* a *sabéis*.

Pokud se vrátím k ostatním slovesným tvarům, u imperfekta jsem v korpusu našla pouze jeden výskyt slovesného tvaru zakončeného na -abai(s). Ve většině případů se používá tradiční tvar, stejná situace je pak u jednoduchého perfekta. Ani u futura nám korpus neukazuje příznivé výsledky – nenašla jsem ani jeden případ specifických tvarů. U kondicionálu jsem našla pět případů v jednom dokumentu, a to v dramatu Sergia Arraua. Ve stejném díle najdeme v jednom případě také subjuntiv imperfekta s koncovkou -ais. Co se týče subjuntivu přítenta, opět jsou podle korpusu častější tradiční tvary, ačkoli se našly například v jednom dokumentu také dva případy tvaru *seái*.

Pokud se podíváme na chilské deníky, *voseo* nepoužívají v takové míře jako

v Argentině. V novinách najdeme *voseo* pouze v přímé řeči, nenajdeme je v titulcích nebo reklamách. To souvisí právě s faktem, že zde *voseo* není tak rozšířené a je omezeno na neformální projev.

11. 6. Peru

Peru mělo v koloniálním období velmi významnou pozici díky nalezištím drahých kovů. Lima byla založena roku 1535 a brzy se stala sídlem místokrálovství Peru, do kterého směřovali nejrůznější španělští vzdělanci. Byla tedy v neustálém kontaktu se španělským královstvím, a proto se zde *voseo* příliš nezachovalo.

John Lipski⁹⁹ dělí Peru na několik dialektálních oblastí, a to na severní, centrální a jižní pobřežní oblast, horskou a amazonskou oblast.

Peru patří mezi země, kde se ve velké míře *voseo* nepoužívá. Kapovic dokonce tuto zemi spolu s Mexikem označuje za „největší baštu tutea“¹⁰⁰. I přesto se však v některých oblastech, především v těch, které jsou vzdáleny hlavnímu městu, případně hraničí s oblastmi s *vosem*, zájmeno *vos* a a slovesné tvary *vosea* objevují. Podle N. Carricaburo¹⁰¹ je provincie s největším výskytem zájmena *vos* Arequipa, dále se podle ní *voseo* vyskytuje v provinciích Moquegua, Tacna a jižně od města Puno a v některých oblastech na severu Peru. Podle J. Lipskiho¹⁰² se *voseo* objevuje především u indiánského obyvatelstva, kde převažuje zakončení na *-ís*. Na pobřeží je pak častá koncovka *-és*.

N. Carricaburo¹⁰³ nabízí slovesné paradigma, které je bez dvojhlásky a obsahuje koncovky typu B i C. Jedná se o *voseo* v oblasti Arequipa:

Presente	Vos tomás	Vos comís	Vos vivís
Pretérito Simple	Vos tomastes	Vos comistes	Vos vivistes
Futuro	Vos tomarás	Vos comerás	Vos vivirás
Imperativo	Tomá	Comé	Viví

Slovesné paradigma peruánského *vosea* podle N. Carricaburo

Pokud se podíváme na zastoupení zájmen, *tú* v korpusu jasně převažuje. Zatímco počet jeho výskytů dosahuje v korpusu 1181 v 81 dokumentech, zájmeno *vos* najdeme pouze v 6 případech a 5 dokumentech. Stejně tak se v korpusu téměř nevyskytují slovesné tvary *vosea*. Dá se mluvit pouze o sporadickém výskytu, např. tvar *decís* ve 2 případech a 2

⁹⁹ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 338.

¹⁰⁰ KAPOVIC, Marko. FÓRMULAS DE TRATAMIENTO EN DIALECTOS DE ESPAÑOL; FENÓMENOS DE VOSEO Y USTEDEO. *Hieronymus*. 2007, č. 1, s. 76.

¹⁰¹ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 36.

¹⁰² LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 345.

¹⁰³ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 37.

dokumentech, tvar *conocés* ve 2 případech v jediném dokumentu – sloveso *conocer* by navíc mělo mít podle Carricaburo tvar s koncovkou *-ís*. *Voseo* nenajdeme ani v nepravidelných tvarech, jak tomu bylo v jiných zemích. V korpusu najdeme pouze tvary *tienes*, *puedes* a *quieres*.

Voseo v oblasti města Arequipa se zabývá také Alejandra Guajardo Castro, která uskutečnila několik rozhovorů s obyvateli Arequipa a okolních oblastí a navíc rozebírala „poemas lonccos“, které mají odrážet mluvu obyvatel, zejména zemědělců, v okolí města. Na základě těchto dat zjistila, že se zde objevuje především tzv. *voseo verbal* a projevuje se zejména v přítomnosti indikativu a v imperativu. Navíc jej používá především věkově starší obyvatelstvo, což může naznačovat postupný zánik¹⁰⁴. Na internetu se dá najít poměrně značné množství této poezie. Dále uvedu čtvrtou sloku básně *El Lamento* od Dona Felixe Garcíi Salase, kde jsou použity různé slovesné tvary *voseo*¹⁰⁵. Úryvek potvrzuje, že *voseo* zasahuje slovesný tvar v indikativu přítomnosti a imperativu.

— ¡Corré corriendo!, ¡llevá el gana'u a la chacra!,
¡ya se los están comiendo las moscas!;
¡tenís que lavar la tinaja y las chombas!,
¡se va a picar esa chicha, ¡carajo...! —

Pro potvrzení, že se nejedná pouze o ojedinělou věc v tomto druhu poezie, uvedu úryvek z básně *Los platos típicos* od dalšího známého autora Isidra Zarate Santillany.¹⁰⁶

¿no *sabís* que cada lunes lleno la panza
de un gran número de buen, buena gente
que sabe apreciar lo que es bueno?
¿no *háís* visto a la gente que hasta repite el plato de chaque'e tripas?

11. 7. Kolumbie

Na území dnešní Kolumbie přišli Španělé poprvé v roce 1509. V roce 1533 bylo založeno město Cartagena de Indias, které se záhy stalo velice významným přístavem, protože se přes něj obchodovalo se Španělskem. Navíc zde bylo vytvořeno místokrálovství Nová Granada a v Bogotě založena univerzita.

¹⁰⁴ GUAJARDO CASTRO, Alejandra. *Aspectos morfosintácticos del voseo en el 'habla loncca' de la campiña arequipeña*. Peru, 2009. Universidad Nacional Mayor de San Marcos, s. 26.

¹⁰⁵ Poemas Lonccos de Don Félix García Salas. *Poemas Lonccos de Arequipa* [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://poemas-lonccos-arequipa.globered.com/categoria.asp?idcat=21>.

¹⁰⁶ Los platos típicos Arequipeños Lyrics. *Yolo lyrics* [online]. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.yololyrics.com/isidro-zarate-santillana-los-platos-t%C3%ADpicos-arequipe%C3%B1os-lyrics/10844332/>.

Podle J. Lipskiho¹⁰⁷ je základní dělení kolumbijských dialektů na oblast pobřeží a oblast hor ve vnitrozemí. Podle DPD¹⁰⁸ se na pobřeží častěji používá zájmeno *tú*, ve zbytku země (a to i v hlavním městě) si obě zájmena konkurují. *Voseo* se nejvíce projevuje v provincii Antioquia v oblasti rozkládající se od tichomořského pobřeží k řece Cauca a má zde podobné rysy jako *voseo* středoamerických států. Podle Kapovice¹⁰⁹ bylo dříve *voseo* v Kolumbii mnohem více rozšířené. Dnes se však stále častěji ve familiárním styku používá zájmeno *usted*, případně *tú*.

V korpusu najdeme zájmeno *tú* v 647 případech a 64 dokumentech. Převažuje tak nad zájmenem *vos*, které se vyskytuje ve 22 případech a 11 dokumentech. Většinou je *vos* doprovázeno v indikativu přezenta slovesnými tvary s koncovkami -ás, -és, -ís. Dá se říct, že i zde se častěji vyskytuje u nepravidelných sloves. Najdeme zde však také případ, kdy je doprovázeno standardním slovesným tvarem. DPD¹¹⁰ uvádí, že se *voseo* projevuje jak v indikativu přezenta, tak subjuntivu přezenta, imperativu, futuru a jednoduchém perfektu. V korpusu jsem však našla pouze tvary indikativu přezenta.

Co se týče kolumbijského tisku a reklam, převažují standardní tvary jako *consíguelo*, *cómpralo*. V některých rozhovorech se *voseo* vyskytuje, není však příliš časté.

11. 8. Venezuela

Venezuela patří mezi země, kde se převážně používá zájmeno *tú*. Podle DPD¹¹¹ se *voseo* používá ve státech Zulia, Lara a Yaracuy a v andské oblasti. Na většině území je omezené pouze na rodinný styk a používá se především ve venkovských oblastech. Zatímco v Zulii a v Andách se jedná o tzv. *voseo mixto*, v ostatních oblastech ovlivňuje pouze sloveso. Nová gramatika uvádí, že se *voseo* ve státě Zulia odlišuje tím, že se používá ve všech sociálních vrstvách. Podle J. Lipskiho¹¹² patří Venezuela do karibské dialektální oblasti; pouze horské oblasti se vyznačují stejnými rysy jako horské oblasti Kolumbie. Lipski dále uvádí, že i v andských oblastech se zájmeno *vos* používá pouze při oslovování dětí a sociálně níže postavených lidí. V ostatních případech převládá zájmeno *usted*.

---

¹⁰⁷ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 229.

¹⁰⁸ Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013 cit. [4-12-2013]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=iOTUSehlID6mVONyGX>.

¹⁰⁹ KAPOVIC, Marko. FÓRMULAS DE TRATAMIENTO EN DIALECTOS DE ESPAÑOL; FENÓMENOS DE VOSEO Y USTEDEO. *Hieronymus*. 2007, č. 1, s. 76.

¹¹⁰ Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013 cit. [4-12-2013]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=iOTUSehlID6mVONyGX>.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 378.

11. 9. Ekvádor

Území Ekvádoru bylo součástí místokrálovství Peru a bylo na něm zčásti nezávislé. V některých oblastech se tak *voseo* udrželo, ačkoli podle DPD ztrácí na prestiži a je znakem nízkého vzdělání.

Podle DPD¹¹³ se *voseo* používá na pobřeží a v horských oblastech. Nejvíce se používá ve městě Esmeraldas, které se nachází na pobřeží v severní části země a bylo tak poměrně vzdálené místokrálovství Peru. Zde, na rozdíl od jiných částí země, používají *voseo* všechny vrstvy obyvatelstva. Typy koncovek jsou v různých částech země různé. Někde se používají koncovky -ás, és -ís, na venkově se používají koncovky -áis a -ís, které jsou typické pro chilské *voseo*. Podle DPD existují v horských oblastech také zvláštní tvary pro futurum, které má koncovky -rís. Podle N. Carricaburo¹¹⁴ se však jednoduché futurum používá minimálně a je výhradně nahrazováno opisnou vazbou.

11. 10. Střední Amerika

11. 10. 1. Guatemala

V Guatemale, stejně jako v celé střední Americe s výjimkou Mexika, *voseo* konkuruje zájmenu *tú* a tradičním slovesným tvarům. V roce 1523 sem přišli Španělé a území se stalo součástí místokrálovství Nové Španělsko. V roce 1540 zde byl zřízen Generální kapitanát Guatemala, což prakticky znamenalo, že se toto území spravovalo téměř nezávisle a téměř nekomunikovalo s ostatními místokrálovstvími, pouze přímo se španělským královstvím¹¹⁵. Generální kapitanát zahrnoval kromě území dnešní Guatemaly také území Hondurasu, Salvadoru, Nikaragui, Kostariky a mexických států Chiapas, Tabasco a Yucatánu. Navíc na začátku 19. století se středoamerické státy spojily do unie. Dá se tedy předpokládat, že v těchto státech budou převládat stejné tendence a *voseo* zde bude převažovat nad *tú* a danými slovesnými tvary.

V roce 1676 byla Karlem II. v Guatemale založena univerzita, což mohlo napomoci pošpanělštění regionu. V Guatemale však žilo velké množství indiánů, a tak úplná hispanizace nebyla možná. Navíc na pobřeží nebyly zřizovány ani žádné přístavy, a tak byla Guatemala poněkud zapomenutá a jazyk zde obsahuje mnoho archaismů¹¹⁶. Pro nás to znamená, že se zde

¹¹³ Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013 cit. [4-12-2013]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=iOTUSehtID6mVONyGX>.

¹¹⁴ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 39.

¹¹⁵ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 280.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 281.

zachovalo *voseo*.

Zda mluvčí použije zájmeno *tú* či *vos* zde má zvláštní sociologický rozměr a jednotlivá zájmena jsou spojena s pohlavími. Podle N. Carricaburo¹¹⁷ jsou zájmeno *tú* a příslušné slovesné tvary častější u žen. Použití tohoto zájmena mezi muži se považuje za zženštilé a dokonce může napovídat o homosexualitě. Pokud se tedy muži baví mezi sebou, používají pouze zájmeno *vos*. Pokud se obracejí k ženě, mohou si vybrat z obou zájmen. Naopak použití zájmena *vos* mezi ženami se považuje za neslušné a hrubé. Carricaburo také uvádí, že zde převažují tvary s koncovkami *-ás*, *-és*, *-ís* v indikativu přítomnosti. Ana María Rodas¹¹⁸ pak upozorňuje na běžné mísení tvarů *vosea* se zájmeny a tvary *tú*, a to především v mluveném projevu. Jako obyvatelka Guatemaly zároveň upozorňuje, že by zájmeno *vos* nemělo vytlačit zájmeno *usted* ve formálním projevu. Znamená to tedy, že zde existuje vztah *tú-vos-usted*, zatímco např. v Argentině se *vos* používá i při formálnějších oslovení.

Pokud se podíváme do korpusu, zájmeno *tú* se zde vyskytuje v 71 případech a 16 dokumentech a vždy je doprovázeno tradičním slovesným tvarem zakončeným na *-as* nebo *-es*. Zájmeno *vos* se zde vyskytuje v 50 případech a 12 dokumentech¹¹⁹. Použití je tedy alespoň v korpusu vyrovnané, dokumentů je však málo, proto nelze říct, zda opravdu odrážejí skutečnost.

Co se týče indikativu přítomnosti, tvary *vosea* se v korpusu vyskytují, ačkoli jsou zastoupeny v menší míře než tradiční slovesné tvary. Výskyt *vosea* je opět častější u nepravidelných sloves, a to zvláště u slovesa *ser*, kde se vyskytuje přibližně u třetiny případů.

Pravidelný slovesný tvar	Počet výskytů/počet dokumentů	Slovesný tvar vosea	Počet výskytů/počet dokumentů
tomas	4/3	tomás	0/0
llamas	3/2	llamás	0/0
conoces	1/1	conocés	0/0
crees	2/1	creés	3/2
haces	9/6	hacés	1/1
escribes	0/0	escribís	1/1

¹¹⁷ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 43.

¹¹⁸ RODAS, Ana María. Glorias y caídas del voseo. *El Periódico*. 9-06-2006. Dostupné z: <http://www.elperiodico.com.gt/es/20060709/12/29565/>.

¹¹⁹ Údaje z korpusu v této kapitole čerpané z: REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [online]. Corpus de referencia del español actual. 2013, cit. [1-12-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

puedes	19/8	podés	2/2
tienes	45/5	tenés	11/6
quieres	17/4	querés	8/3
eres	26/11	sos	12/7

Srovnání výskytů u jednotlivých sloves v Guatemale podle korpusu CREA

Tvary subjuntivu jsou v korpusu obecně málo zastoupeny, proto mohou být výsledky neobjektivní. Např. zatímco u tvaru *hagas* najdeme 4 výskyty v třech dokumentech, tvar *hagás* se vyskytuje pouze v jednom případě. Podobné zastoupení má také tvar *digás*. V obou případech je tvar použit ve funkci zákazu. Co se týče imperativu, v korpusu se objevuje např. tvar *dejame*, což znamená, že zde *voseo* ovlivňuje i tento slovesný způsob, ačkoli v malé míře.

11. 10. 2. Honduras

Situace v Hondurasu je obdobná jako v Guatemale, protože, jak již bylo řečeno, území Hondurasu spadalo až do 19. století pod Generální kapitanát Guatemala. *Voseo* zde tedy konkuruje zájmenu *tú* a daným slovesným tvarům stejně jako v okolních středoamerických státech. Kapovic¹²⁰ tvrdí, že v Hondurasu existuje třístupňový systém, kdy se zájmeno *usted* používá pro komunikaci s neznámými lidmi, *vos* pak konkuruje *tú* mezi kolegy v práci a v rodinném kruhu se používá výhradně *vos*. To potvrzuje také Rivera-Mills, která vypracovává následující použití jednotlivých zájmen¹²¹:

VOS	TÚ	USTED
1. Vos of solidarity	1. As written form of vos	1. Usted of distance
2. Vos of <i>confianza</i>	2. Tú of sophistication	2. Usted of respect
3. Vos of undue <i>confianza</i>	3. Tú as intermediate	3. Usted to differ social class
4. Vos of offense	4. Tú of accommodation	4. Usted of deference
5. Vos of aggression	5. Tú as hypercorrection	5. Usted of sarcasm
6. Vos of anger		6. Usted of anger
7. Vos of intimacy		7. Usted of intimacy
8. Vos derogatory		8. Usted of <i>cariño</i>
9. Vos impersonal manner		9. Usted of persuasion

Funkce jednotlivých zájmen v Hondurasu podle S. Rivera-Mills

¹²⁰ KAPOVIC, Marko. FÓRMULAS DE TRATAMIENTO EN DIALECTOS DE ESPAÑOL; FENÓMENOS DE VOSEO Y USTEDEO. *Hieronymus*. 2007, č. 1, s. 79.

¹²¹ RIVERA-MILLS, Susana. Use of Voseo and Latino Identity: An Intergenerational Study of Hondurans and Salvadorans in the Western Region of the U.S. In: *Selected Proceedings of the 13th Hispanic Linguistics Symposium*. Somerville: MA: Cascadilla Proceedings Project., 2011, s. 96.

Zájmena mají několik funkcí a některé z nich si jsou dokonce poměrně vzdálené. Projevuje se zde nejen *voseo*, ale také tzv. *ustedeo*, které rozlišuje Calderón Campos. Pro komunikaci mezi blízkými se tak může použít jak zájmeno *vos*, tak *usted*. Zároveň se však zájmeno *usted* používá pro vyjádření respektu. Podle Carlose Benavídeze¹²² se *voseo* obecně omezuje na neformální projev a komunikaci mezi známými. V těchto případech je běžné pro všechny a neomezuje se pouze na jednu společenskou třídu.

Zájmeno *tú* se v korpusu vyskytuje v 39 případech a 3 dokumentech. Oproti tomu zájmeno *vos* ve 46 případech a 5 dokumentech¹²³. Jak lze vidět, dokumentů je velice málo k tomu, aby se mohly vyvozovat závěry. Slovesné paradigma je stejné jako v okolních státech, tedy s koncovkami -ás, -és, ís. Korpus z Hondurasu má poměrně málo dokumentů, a proto je zde malé zastoupení jakýchkoli tvarů. Zda i zde *voseo* ovlivňuje hlavně nepravidelná slovesa, nelze jednoznačně říci, protože nám korpus nabízí opravdu malé množství materiálu (např. *hacés* se nachází v 6 případech a 1 dokumentu, tradiční tvar *haces* ve 2 případech a 1 dokumentu; tvar *sos* se nachází ve 23 případech a 3 dokumentech, oproti tomu tradiční tvar *eres* je zastoupen v 10 případech a 2 dokumentech; *hablas* najdeme v jednom případě, *hablás* ani jednou; tvar *trabajas*, stejně jako tvar *trabajás* se nachází v korpusu pouze jednou).

Co se týče tisku, ani zde *voseo* není rozšířené v takové míře jako v Argentině. Není však vyloučené a může se objevovat např. v rozhovorech. Benavídes¹²⁴ uvádí, že v poslední době se hojně používá ve sdělovacích prostředcích, a to obzvláště v rádiu a televizi, *tuteo*.

11. 10. 3. Nikaragua

Nikaragua patřila jako ostatní středoamerické státy do Generálního kapitanátu Guatemala. Vliv Španělska zde nebyl velký, protože se zde nenacházelo téměř žádné nerostné bohatství. Podle N. Carricaburo¹²⁵ je zde *voseo* rozšířenější než v okolních státech a dokonce se zde zájmeno *vos* používá i pro komunikaci s neznámým člověkem. Nejnovější gramatika¹²⁶ uvádí, že zatímco *voseo* převažuje v mluveném projevu, v tom písemném se používá zájmeno

---

¹²² BENAVIDES, Carlos. La distribución del voseo en Hispanoamérica. *Hispania*. 2003, roč. 86, č. 3, s. 618.

¹²³ Údaje z korpusu v této kapitole čerpané z: REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [online]. *Corpus de referencia del español actual*. 2013, cit. [1-12-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

¹²⁴ BENAVIDES, Carlos. La distribución del voseo en Hispanoamérica. *Hispania*. 2003, roč. 86, č. 3, s. 618–619.

¹²⁵ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 45.

¹²⁶ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, Asociación de Academias de la Lengua Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 215.

tú a příslušné slovesné tvary. Pokud však nahlédneme do nikaraguyského tisku, můžeme vidět titulky jako *¿Vos también, Ejército?*¹²⁷ nebo *¿Y vos, ya tenés el boleto?*¹²⁸ *Voseo* je tedy používané také v psané formě a není omezeno pouze na rodinný okruh či přátele. Navíc noviny nejsou jediný mediální prostředek, ve kterém se *voseo* používá – vysílá zde televize *Vos TV* a dle názvu lze usuzovat, že zájmeno *vos* jí nebude cizí.

Co se týče poměru zájmen, *tú* se v korpusu vyskytuje v 35 případech a 19 dokumentech¹²⁹. Vždy je doprovázeno příslušným slovesným tvarem zakončeným na *-as* nebo *-es* v indikativu přezenta. V mnoha případech se jeho použití vztahuje na rozhovory v novinách. *Vos* se zde vyskytuje v 188 případech a 20 dokumentech. I zde je spousta výskytů v novinových rozhovorech. Podle korpusu se tedy nedá říct, které zájmeno je častější.

Slovesné tvary *vosea* odpovídají typu C, tedy koncovkám *-ás, -és, -ís*, stejně jako v ostatních středoamerických státech. U indikativu přezenta je korpus již bohatší a tvary *vosea* jsou zastoupeny ve větší míře než u ostatních států, ani tak však korpus neobsahuje dostatek dokumentů, ze kterých bychom mohli něco usuzovat.

Pravidelný slovesný tvar	Počet výskytů/počet dokumentů	Slovesný tvar vosea	Počet výskytů/počet dokumentů
tomas	9/7	tomás	0/0
llamas	0/0	llamás	1/1
conoces	2/1	conocés	3/2
crees	13/6	creés	9/2
haces	10/5	hacés	3/1
escribes	3/2	escribís	1/1
puedes	39/25	podés	46/7
tienes	31/21	tenés	49/9
quieres	8/7	querés	29/6
eres	15/11	sos	36/7

Výskyt jednotlivých slovesných tvarů v Nikarague podle korpusu CREA

Stejně jako v Guatemale a ostatních státech je výskyt *vosea* častější u nepravidelných sloves. U pravidelných sloves se častěji vyskytuje u 2. a 3. slovesné třídy.

¹²⁷ *¿Vos también, Ejército?*. *La Prensa* [online]. 27-4-2013 [cit. 2013-12-11]. Dostupné z: <http://www.laprensa.com.ni/2013/04/27/voces/144309>.

¹²⁸ *¿Y vos... ya tenés boleto?*. *La prensa* [online]. 7-11-2012 [cit. 2013-12-11]. Dostupné z: <http://www.laprensa.com.ni/2012/11/07/vida/122928—vos-ya-tenes-boleto>.

¹²⁹ Údaje z korpusu v této kapitole čerpané z: REAL ACADEMIA ESPAÑOLA: Banco de datos (CREA) [online]. *Corpus de referencia del español actual*. 2013, cit. [2-12-2013]. Dostupné z: <http://corpus.rae.es/creanet.html>.

U subjuntivu se *voseo* používá převážně při zákazu. V korpusu se však objevují také případy, kde následuje po spojení *puede ser que*, v předmětných větách po *queremos que* a v časových větách.

11. 10. 4. Salvador

Jak uvádí J. Lipski¹³⁰, salvadorská španělština je velice podobná té v sousedních zemích, tedy v Guatemale a Hondurasu. To je způsobeno jejich podobnou historií. I v této zemi si navzájem konkurují zájmena *tú*, *vos* a *usted*. N. Carricaburo¹³¹ zmiňuje, že ačkoli se zájmeno *vos* používá v rodině, konkuruje mu zde *usted* (zvláště děti používají toto zájmeno při oslovování rodičů nebo starších příbuzných). Stejně tak se zájmenem *usted* oslovují přátelé odlišného pohlaví a sourozenci, pokud jsou již dospělí. Podle Kapovice¹³² je *voseo* sice široce rozšířené, zájmeno *tú* se však upřednostňuje ve školách a sdělovacích prostředcích. V novinách však najdeme také tvary *vosea*, a to především v dialozích.

Vzhledem k údajům z korpusu můžeme říct, že použití zájmen *tú* a *vos* je zde vyrovnané (máme zde 13 výskytů v 11 dokumentech u zájmena *tú* a 16 výskytů v 8 dokumentech u zájmena *vos*). Tvary *vosea* jsou zde stejné jako v okolních státech, tedy s koncovkami *-ás*, *-és*, *-ís*. Korpus však poskytuje málo dokumentů, a tak to nemůžeme stoprocentně potvrdit. Vypadá to však, že tendence jsou stejné jako v okolních státech a u nepravidelných sloves se *voseo* vyskytuje častěji. Najdeme zde například 4 případy v 3 dokumentech tvaru *tenés* oproti 12 případům v 9 dokumentech pravidelného tvaru *tienes*. Tvar *tomás* zde však nenajdeme ani jednou. Slovesný tvar *sos* byl většinou zastoupen ve větší míře. Zde však najdeme pouze 4 výskyty tohoto tvaru, oproti 12 výskytům tvaru *eres*.

11. 10. 5. Panama

Ze středoamerických států je Panama stát, který *voseo* používá nejméně. Je to způsobeno odlišnou historií – Panama byla součástí místokrálovství Nová Granada. V koloniálním období byla Panama důležitým místem – vozily se přes ni otroci a nerostné bohatství z Peru. *Voseo* se používá zejména u hranic s Kostarikou a v indiánských oblastech. Oproti ostatním středoamerickým státům zde převažují tvary s dvojhláskou. Do zájmeného paradigmatu vstupuje také zájmeno *usted*, které se používá v rodině, při oslovování rodičů či

---

¹³⁰ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 272.

¹³¹ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 44.

¹³² KAPOVIC, Marko. FÓRMULAS DE TRATAMIENTO EN DIALECTOS DE ESPAÑOL; FENÓMENOS DE VOSEO Y USTEDEO. *Hieronymus*. 2007, č. 1, s. 79.

staršího sourozence¹³³. J. Lipski¹³⁴ uvádí, že zájmeno *vos* se považuje za zastaralé a je na ústupu.

Malý výskyt zájmen *vos* dokazuje také korpus – vyskytuje se pouze v 7 případech v jednom dokumentu, a to v historickém románu. Ve slovesných tvarech se *voseo* vyskytuje pouze v indikativu prézenta a imperativu. Ani jeden tvar však v korpusu není příliš zastoupen.

11. 10. 6. Kostarika

Kostarika je státem, kde je *voseo* naopak nejvíce rozšířené ze všech středoamerických států. Pokud se však podíváme na zastoupení zájmen v korpusu, nenabídne nám mnoho případů. Zatímco se v korpusu vyskytuje 82 případů zájmena *tú* ve 12 dokumentech, zájmeno *vos* se vyskytuje ve 170 případech a 21 dokumentech – to je téměř dvojnásobné množství.

Podobně jako v Argentině zasahuje celé slovesné paradigma¹³⁵. Podle DPD použití zájmena *tú* implikuje pedantství. Slovník také uvádí používání *vosea* pouze v indikativu prézenta, subjuntivu prézenta a imperativu. Podle Kapovice¹³⁶ se zájmeno *tú* a příslušné tvary používají především v písemném projevu, a to i když se jedná o osobní korespondenci. Zdůvodňuje to tím, že se ve školách stále vyučují tvary *tú* a *vosotros*, ačkoli se téměř nepoužívají. To má také vliv na média. Podle Kapovice je zájmeno *tú* v novinách mnohem častější než *vos*, zvláště v porovnání s Argentinou. To podle něj znamená, že *voseo* zatím není součástí normy. Dle mého průzkumu i v kostarických novinách však najdeme použití zájmen, a to především v přímé řeči.

V Kostarice je navíc běžné tzv. *ustedeo* – zájmeno *usted* se zde používá jak při formálních, tak neformálních příležitostech.

Pokud se podíváme na jednotlivé slovesné tvary v korpusu, můžeme vidět, že je zde *voseo* zastoupené častěji. Zatímco v ostatních státech se u pravidelných sloves téměř nevyskytovalo, v Kostarice jsou tvary s koncovkami -ás, -és, -ís zastoupeny v téměř stejném poměru jako tradiční tvary. Tvary *vosea* jsou u nepravidelných sloves opět častější.

Tvary se subjuntivem prézenta jsou v korpusu zastoupeny ve větší míře než v ostatních zemích. Například tvar *digás* je zde dokonce v 5 případech a 5 dokumentech, zatímco běžný tvar *digas* v 5 případech a 3 dokumentech. Ve většině případů se u tvarů *vosea* jedná o funkci zákazu, najdeme ale také použití v předmětných větách. U imperativu jsou

¹³³ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 48.

¹³⁴ LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 321.

¹³⁵ CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997, s. 45.

¹³⁶ KAPOVIC, Marko. FÓRMULAS DE TRATAMIENTO EN DIALECTOS DE ESPAÑOL; FENÓMENOS DE VOSEO Y USTEDEO. *Hieronymus*. 2007, č. 1, s. 78.

tvary *vosea* velice časté – v korpusu můžeme najít např. tvary *mirá*, *dejame* nebo *hacé*.

Zatímco DPD¹³⁷ neuvádí použití *vosea* v jednoduchém minulém čase, v korpusu lze najít tři případy, kde je použita koncovka -astes či -istes. V jednom případě je to v mluveném projevu, ve dvou případech jsou tyto tvary použity v novinách, a to v dopise a rozhovoru.

11. 10. 7. Mexiko

V Mexiku bylo založeno místokrálovství Nové Španělsko, a to již v roce 1535. Jelikož bylo jak hlavní město, tak velká část území v kontaktu se Španělskem, *voseo* se zde neudrželo. Vyskytuje se pouze ve státech Chiapas a Tabasco, které byly součástí Generálního kapitanátu Guatemala. Podle nové gramatiky¹³⁸ je použití *vosea* omezeno na komunikaci v rodině, a to navíc mezi indiány s nízkým vzděláním. Slovesné tvary jsou zde stejné jako v Guatemale, tedy zakončené na -ás, -és, -ís.

11. 11. Antily

Antily byly objeveny během první (Kuba, Dominikánská republika) a druhé (Portoriko) Kolumbovy výpravy. Ihned byly založeny první osady, které pak také sloužily jako základny pro výpravy do Střední a Jižní Ameriky. Přes Antily také proudilo veškeré zboží z a do Ameriky a byly tak v častém kontaktu se Španělskem. Je tedy jasné, že se zde zájmený i slovesný systém vyvíjel stejným způsobem jako ve Španělsku.

Podle DPD¹³⁹ se v Portoriku, na Kubě a i v Dominikánské republice používá výhradně zájmeno *tú*. Na Kubě je pouze malé území, na kterém lze slyšet *voseo*, a to u méně vzdělaného obyvatelstva v oblasti mezi městy Camagüey, Contramaestre a Baire. V korpusu je ve všech třech státech dohromady 5 výskytů zájmena *vos* v 5 dokumentech, což je opravdu ojedinělý výskyt. Pokud se podíváme na tvary nepravidelných sloves, které se v ostatních zemích vyskytovaly, ačkoli tam nebylo *voseo* tak rozšířené, v korpusu nenajdeme ani jeden výskyt.

---

¹³⁷ Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013 cit. [4-12-2013]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=iOTUSehtID6mVONyGX>.

¹³⁸ REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, Asociación de Academias de la Lengua Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009, s. 215.

¹³⁹ Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013 cit. [08-12-2013]. Dostupné z: <http://lema.rae.es/dpd/srv/search?id=iOTUSehtID6mVONyGX>.

12. Závěr

Voseo je jev rozšířený v mnoha oblastech Hispánské Ameriky. Jeho původ musíme hledat již v latině. Pravděpodobně od 4. století zájmeno *vos* nabylo nové funkce – začalo se používat pro zdvořilé oslovení jedné a více osob – a vzniklo tak vykání. Při zkoumání dobových děl jsme mohli vidět, jak se postupně měnily funkce zájmena *vos*. Zatímco ve staré kastilštině mělo toto zájmeno tři funkce – zdvořilé oslovení jedné a více osob a běžné oslovení více osob – a používalo se jak pro podmět, tak předmět, v klasické španělštině se již zájmeno *vos* používalo v menší míře – většinou pro zdvořilé oslovení. Ve většině případů bylo nahrazeno novými tvary, a to zájmeny *vosotros* a *Vuestra merced*, později *usted*. Zároveň si nešlo nevšimnout, že alespoň ve zmíněných dílech kolísá používání jednotlivých zájmen. Zatímco v *Cidovi* nebo v *Libro del buen amor* se pro oslovování Boha používalo zájmeno *tú*, v dalším dobovém díle *Calila e Dimna* bylo v této situaci použito zájmeno *vos*. V klasické španělštině pak Svatá Terezie z Ávily používá při oslovování Boha opět zájmeno *vos*. Úzus tedy pravděpodobně nebyl jednotný. Můžeme se pouze domýšlet, proč tomu tak bylo. Buď to může být způsobeno právě odlišným vnímáním toho, co Brown a Gilman nazývají *power and solidarity*, vliv může mít také odlišná oblast Španělska.

Pokud se podíváme na vztah zájmen *vos* a *tú*, lze říci, že až do 17. století mělo zájmeno *vos* vyšší postavení než zájmeno *tú*. Postupně byly funkce zájmena *vos* nahrazeny jinými zájmeny, a proto se přestalo používat. Ve Španělsku sice *voseo* vymizelo, rozšířilo se však do Ameriky, kde se udrželo dodnes. Lze říci, že se *voseo* používá ve všech státech Hispánské Ameriky, ačkoli ne ve stejné míře. Jsou státy, kde je plošně rozšířené a jsou státy, kde se používá jen v několika málo oblastech. Navíc je v některých oblastech omezeno pouze na familiární projev, kdežto jinde je rozšířené na všechny jazykové situace. Zda se v oblasti *voseo* používá či ne, závisí na několika faktorech. Roli hraje historie a geografie, protože v oblastech, které byly v častém kontaktu se Španělskem (bylo zde zřízeno místokrálovství nebo zde bylo významné obchodní či vzdělávací centrum), *voseo* vymizelo, zatímco v oblastech, které byly izolovány a nekomunikovaly se Španělskem, se *voseo* zachovalo. Významnou roli má také věk mluvčích, pohlaví a komunikativní situace. Především v Chile *voseo* používají hlavně mladší lidé. Například v Guatemale jej používají spíše muži než ženy. V Bolívii a Peru hraje roli také bilingvismus – *voseo* je častější u indiánů a bilingvních mluvčích. *Voseo* se ve většině případů omezuje na ústní projev, ačkoli, jak jsme mohli vidět, zejména v laplatské oblasti se vyskytuje i v psaném projevu, např. v tisku či reklamách.

Na mnoha místech se k *voseu* a *tuteu* přidává ještě tzv. *ustedeo*, kdy se pro běžné oslovení používá zájmeno *usted*. Je tomu tak v zemích střední Ameriky, Ekvádoru nebo Kolumbii.

Podstatná část práce je věnována popisu *vosea* v jednotlivých zemích. Mezi oblastí, kde je *voseo* velmi rozšířené, patří země laplatské oblasti a většina zemí střední Ameriky. Je to dáno historickými okolnostmi – Argentina, Uruguay i Paraguay byly součástí místokrálovství Río de la Plata, což znamenalo určitou samosprávu. V Argentině je *voseo* nejrozšířenější ze všech zemí a přijala jej dokonce argentinská jazykovědná akademie. Je používáno všemi vrstvami obyvatelstva a oproti jiným zemím se jeho použití nepovažuje za nic mimořádného nebo méněcenného. Montevideo bylo založeno argentinskými obyvateli, proto sdílí podobnosti s argentinským *voseem*. V laplatské oblasti se používá *voseo* typu C, tedy s koncovkami -ás, -és, -ís v indikativu prézenta. Ačkoli je zde široce rozšířené, projevuje se především v indikativu prézenta, imperativu, subjuntivu prézenta a jednoduchém perfektu. Oproti tomu chilské *voseo* se projevuje ve všech časech a způsobech s výjimkou imperativu. V Chile však *voseo* není tak rozšířené – používá se především v rodině, mezi přáteli nebo při neformálním styku. V 19. století se především Andrés Bello snažil o potlačení *vosea*, což je pravděpodobně důvod, proč není tak přijímané jako v Argentině. Oproti laplatské oblasti se v Chile uplatňuje především *voseo verbal*, a to typ B, tedy s koncovkami -áis, -ís, -ís v indikativu prézenta. V zemích jako Mexiko, Peru nebo Ekvádor se *voseo* používá ojediněle. Například v Peru se používá především v provincii Arequipa a u hranic s Chile a můžeme jej zaslechnout v tradičních písních z této oblasti – tzv. *poemas lonccos*. V Mexiku je *voseo* omezeno na státy Tabasco a Chiapas, které byly součástí Generálního kapitanátu Guatemala. Oproti Argentině, kde je *voseo* obecně přijímané a není výjimkou, v oblastech, kde převažuje *tuteo* (tedy většina Mexika, Ekvádoru, Peru, Antily, Panama, většina Venezuely a Kolumbie), je *voseo* znakem nízkého postavení, případně jej používají pouze děti nebo lidé z nižší společenské vrstvy.

Co se týče zájmeného paradigmatu, *voseo* se vyskytuje pouze v podmětném postavení, po předložce a při srovnání. V ostatních případech se používají tvary zájmen *tú*. Co se týče slovesného paradigmatu, autoři se mnohdy neshodují na tom, jaké všechny časy a způsoby *voseo* ovlivňuje. Ve většině zemí se však nejčastěji vyskytuje ve tvarech indikativu prézenta aktiva, v imperativu a subjuntivu prézenta. V Chile ovlivňuje všechny časy a způsoby až na imperativ. Podle mých zkoumání *voseo* častěji ovlivňuje tvar nepravidelných sloves. Je však nutné doplnit, že zkoumaného materiálu bylo málo. Korpusy (zvláště ty synchronní) se ukázaly jako nedostatečné, protože obsahují poměrně malé množství dokumentů. Zvláště ústní projev, který je pro *voseo* důležitý, je v nich málo zastoupen. I tak

jsem jej však využila, abych ukázala tendence a uvedla příklady. Korpusy například ukázaly, že *voseo* nikde úplně nevytlačilo zájmeno *tú* a tradiční tvary. Navíc například v Argentině ukázaly, že za poslední desetiletí se zvýšil výskyt zájmena *vos*. Zkoumání těchto vzrůstajících tendencí může být koneckonců tip pro další výzkum. Pro podrobné zmapování situace by však bylo potřeba udělat obsáhlý výzkum – vyjet přímo do terénu a zmapovat jednotlivé oblasti, a to nejlépe s dotazníkem, který by vyplnili různí mluvčí všech věkových kategorií a společenského postavení. Jedině tak by se zjistila aktuální situace a tendence.

Nakonec bych se chtěla zmínit o vztahu *vosea* a normy. Na zkoumaném materiálu jsme mohli vidět, že Španělská královská akademie tomuto jevu v 18. a 19. století nevěnovala pozornost, což bylo způsobeno tím, že odrážela normu ve Španělsku a v dané době bylo zájmeno *vos* nahrazeno jinými zájmeny. To se však postupně změnilo. V *Esbozo de una Nueva Gramática de la Lengua Española* zahrnuje kapitulu o *voseu*. Za průkopnickou práci pak považují nejnovější gramatiku z roku 2010, která na *voseo* nenahlíží z hlediska dialektálního jevu a nevyhrazuje mu samostatnou kapitolu. Uvědomuje si, že je to velice rozšířený jev, a proto slovesné tvary *vosea* a zájmeno *vos* zakomponovala do jednotlivých kapitol a přijímá je jako běžné součásti španělského jazyka.

Resumen

El presente trabajo estudia el fenómeno del voseo desde el punto de vista sincrónico y diacrónico. En primer lugar, su meta es dar la información a los checo-hablantes, ya que no existe trabajo sobre este tema en checo. En segundo lugar, quiere contestar las preguntas sobre la historia del voseo, sus paradigmas verbales y pronominales, su extensión, así como sus factores diatópicos y diastráticos. Además, pretende estudiar la norma y cómo las gramáticas de la RAE ven este fenómeno. Para responder estas preguntas, se utilizan los corpus CREA y CORDE. Sin embargo, los documentos contenidos en los corpus resultan ser insuficientes. Aun así, los corpus sirven para dar un ejemplo y mostrar las tendencias. Por otra parte, la situación en el castellano antiguo y español clásico se demuestra en las diversas obras de la época.

La historia del voseo empezó ya con el latín, cuando el pronombre *vos* adquirió la función del tratamiento de cortesía. Desde entonces, el pronombre *vos* servía para el tratamiento familiar como segunda persona del plural y para el tratamiento de cortesía como segunda persona del singular y plural. Asimismo, se utilizaba para el sujeto y objeto. A lo largo de los siglos, las diferentes funciones se sustituyeron por otros pronombres. En el siglo XIII, apareció el pronombre *vos otros* que dio el *vosotros* actual. En el siglo XV, empezó a utilizarse *vuestra merced* que dio el *usted* actual. A lo largo del tiempo, el pronombre *vos* dejó de utilizarse en España. Todo esto comprueban diversas obras, desde el *Cid* hasta Benito Feijoo, que están mencionadas en el trabajo. Sin embargo, se puede notar que no existía una norma fija, y por lo tanto, los pronombres alternaban. Dependía, probablemente, del contexto y de la situación social de los hablantes. Por ejemplo, en *Celestina* no figura el pronombre *vos*, mientras que en *Diálogo de la lengua*, que fue escrito cuarenta años después, otra vez aparece. Sin embargo, en las obras clásicas españolas el voseo ya no se puede encontrar. Además, desde el siglo XVIII su uso estaba restringido sólo a los círculos reales o eclesiásticos, donde se utilizaba con la función del plural mayestático. No obstante, en el siglo XV el pronombre *vos* y sus formas verbales se difundieron a América, donde se han conservado hasta hoy.

El voseo es un fenómeno muy extendido en Hispanoamérica. Se puede decir que aparece en cada país, aunque a veces sólo en una parte pequeña. El hecho de que el territorio sea voseante o tuteante depende de diferentes factores. Primero, la historia y situación

geográfica desempeñan un papel muy importante. Los territorios aislados que en los primeros siglos no comunicaron mucho con España han conservado el voseo, mientras que en los territorios donde se establecieron los virreinos o donde fueron importantes centros comerciales, el voseo no se utiliza más. Segundo, el factor social es muy importante actualmente. Hay países donde el voseo se utiliza sólo en el círculo familiar y entre los jóvenes, por ejemplo Chile, y hay otros donde el voseo está aceptado por todas las clases sociales, como es el caso en los países rioplatenses. Cabe notar que en Guatemala lo utilizan más los hombres que las mujeres. También es interesante el hecho que los indios sean los que más utilizan el voseo, por ejemplo en Bolivia o Perú. Además, el voseo se ha mantenido en las canciones tradicionales, como en los poemas lonccos. Hay que subrayar que el voseo es un fenómeno sobre todo oral, aunque en algunos países se puede encontrar también en la expresión escrita (p. e. Argentina).

Se distinguen tres diferentes tipos del voseo americano dependiendo de si afectan el pronombre, el verbo o los dos. Así, existen los llamados voseo pronominal, voseo verbal y voseo mixto. Asimismo, existen cuatro tipos de voseo verbal. En la mayoría de los casos, en un mismo país se usan varios tipos de voseo. Por ejemplo, en Argentina podemos encontrar los tres tipos –en la mayor parte del país se utiliza el voseo mixto. Sin embargo, cerca de las fronteras con Chile se puede oír el voseo chileno, es decir voseo verbal, y en la provincia Santiago de Estero es frecuente el voseo pronominal.

El voseo no influye todo el paradigma. El pronombre *vos* se utiliza sólo en la función del sujeto y después de la preposición. En otros casos se utilizan formas del pronombre *tú*. Igualmente, no influye todos los tiempos verbales: en la mayoría de los casos se utiliza en el presente de indicativo, en el presente de subjuntivo y en el imperativo. Además, parece que afecta más las formas irregulares.

A lo largo de los siglos XVIII y XIX, las gramáticas de la RAE reflejaban la norma del español peninsular, y por eso no mencionaban el voseo. En 1973, aparece *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española* donde un capítulo está dedicado a este fenómeno. En 2010, la RAE publicó la *Nueva gramática* que se puede considerar una obra innovadora. El voseo está incluido en todos los capítulos: al lado del pronombre *tú* está mencionado el pronombre *vos*. Además, en los capítulos sobre la conjugación aparecen las formas voseantes al lado de las formas tradicionales. Aunque se mencionan sólo las formas rioplatenses, la gramática añade que existen también las demás formas. Lo que parece realmente nuevo es la manera de tratar los fenómenos americanos. En efecto, ya no se consideran fenómenos aislados utilizados por poca gente. La RAE comprende el español americano como

equivalente al español peninsular. Además, dado que incluyó el voseo en la Nueva gramática de manera tan natural, apoya el uso del voseo y ayuda a mejorar su estatus en diversos países.

Este trabajo trata de describir el voseo de manera general. Asimismo, incluyó unos temas que todavía no han sido estudiados, como por ejemplo el voseo en las gramáticas. El tema del voseo ofrece mucho espacio para futuras investigaciones. Resulta necesario estudiar cada país en todas sus partes, lo que significa viajar a dichos países, llevar a cabo encuestas y, así, documentar la situación actual. Como se puede ver, los corpus se mostraron insuficientes: la expresión oral está representada de manera insuficiente, y, por lo tanto, es preciso realizar la investigación en los propios países. Espero que este trabajo sea útil a todos los estudiantes e interesados en este tema, ya que trata de abarcar el voseo desde todos los aspectos.

Použitá literatura

Primární literatura:

ALARCOS LLORACH, Emilio. *GRAMÁTICA DE LA LENGUA ESPAÑOLA*. Madrid: Espasa, 1994. ISBN 84-239-7922 9. Dostupné z: <http://coleccion.narod.ru/manuales/RAE-Gramatica-de-la-lengua.pdf>

BELLO, Andrés. *Gramática de la Lengua Castellana Destinada al Uso de los Americanos*. Caracas: La Cas de Bello, 1995.

Calila y Dimna [online]. [cit. 23-09-2013]. Dostupné z: http://www.edu.mec.gub.uy/biblioteca_digital/libros/anonimos/Anonimo%20-%20Calila%20y%20Dimna.pdf

Cartas de Cristobal Colón [online]. 2013 [cit. 26-09-2013]. Dostupné z: [http://www.culturandalucia.com/Cartas%20de%20Cristobal%20Col%C3%B3n.htm#Cartas de Colón](http://www.culturandalucia.com/Cartas%20de%20Cristobal%20Col%C3%B3n.htm#Cartas%20de%20Col%C3%B3n)

CERVANTES Y SAAVEDRA, Miguel de. *Novelas Ejemplares* [online]. [cit. 01-10-2013]. Dostupné z: http://www.edu.mec.gub.uy/biblioteca_digital/libros/C/Cervantes%20Saavedra,%20Miguel%20de%20-%20Cervantes%20NOVELAS%20EJEMPLARES.pdf

Gesta de Mio Cid [online]. 2013 [cit. 25-09-2013]. Dostupné z: <http://biblio3.url.edu.gt/Libros/2013/Gesta-Mio.PDF>

DURÁN, Anibal. Solamente vos.... *El país* [online]. 23-11-2013 [cit. 2013-12-11]. Dostupné z: <http://www.elpais.com.uy/opinion/vos.html>

FEIJOO, Fr. Benito J. *Obras escogidas* [online]. [cit. 2-10-2013]. Dostupné z: http://www.edu.mec.gub.uy/biblioteca_digital/libros/F/Feijoo,%20Fr.%20Benito%20J%20-%20Obras%20escogidas.pdf

Gramática de la lengua castellana. *Asociación cultural de Antonio de Nebrija* [online]. 2007 [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://www.antoniodenebrija.org/indice.html>.

JESÚS, Teresa de. *Camino de perfección* [online]. [cit. 30-09-2013]. Dostupné z: http://www.edu.mec.gub.uy/biblioteca_digital/libros/S/Santa%20Teresa%20de%20Jesus%20-%20Camino%20de%20Perfeccion.pdf

Los platos típicos Arequipeños Lyrics. *Yolo lyrics* [online]. [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://www.yololyrics.com/isidro-zarate-santillana-los-platos-t%C3%ADpicos-arequipe%C3%B1os-lyrics/10844332/>

LUNA, Juan de. *Arte breve i compendiossa para aprender á leer, escreuir, pronunciar y hablar la*

lengua española. Londýn, 1623. Dostupné z: <http://maiteialfacsimil.blogspot.cz/2012/09/descarga-pdf-gratis-gramaticas-de-la.html>

MOLINA, Tirso de. *EL BURLADOR DE SEVILLA Y CONVIDADO DE PIEDRA* [online]. [cit. 2013-12-10]. Dostupné z: http://www.edu.mec.gub.uy/biblioteca_digital/libros/T/Tirso%20de%20Molina%20-%20El%20burlador%20de%20Sevilla.pdf

Poemas Lonccos de Don Félix García Salas. *Poemas Lonccos de Arequipa* [online]. 2010 [cit. 2014-03-03]. Dostupné z: <http://poemas-lonccos-arequipa.globered.com/categoria.asp?idcat=21>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Esbozo de una nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1973. ISBN 9788423947591.

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Gramática de la lengua castellana*. Madrid: Ibarra, 1771. Dostupné z: http://rae.es/sites/default/files/Gramatica_RAE_1771_reducida.pdf

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Gramática de la lengua castellana*. Madrid: Ibarra, 1796. Dostupné z: <http://maiteialfacsimil.blogspot.cz/2012/09/descarga-pdf-gratis-gramaticas-de-la.html>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Gramática de la lengua castellana*. Madrid: Ibarra, 1854. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=Q7mCUYpiesQC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

<http://books.google.cz/books?id=Q7mCUYpiesQC&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Manual de la Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa, 2010. ISBN 9788467032819.

ROJAS, Fernando de. *Celestina* [online]. Madrid, 1913 [cit. 2013-12-10]. Dostupné z: http://biblio3.url.edu.gt/Libros/2011/la_celes.pdf

RUIZ, Juan. *Libro de Buen Amor* [online]. [cit. 23-09-2013]. Dostupné z: http://www.edu.mec.gub.uy/biblioteca_digital/libros/a/Arcipreste%20de%20Hita,%20Juan%20Ruiz%20-%20El%20libro%20del%20buen%20amor.pdf

SAN JUAN DE LA CRUZ. *Cántico espiritual* [online]. Madrid, 1991 [cit. 30-09-2013]. Dostupné z: http://www.edu.mec.gub.uy/biblioteca_digital/libros/S/San%20Juan%20de%20la%20Cruz%20-%20Poesias.pdf

SALAZAR, Ambrosio de. *Espejo General de la Gramática en los Diálogos*. Londýn, 1627. Dostupné z: <http://maiteialfacsimil.blogspot.cz/2012/09/descarga-pdf-gratis-gramaticas-de-la.html>

SOR JUANA INÉS DE LA CRUZ. *Los empeños de la casa* [online]. [cit. 2013-12-10]. Dostupné z: http://www.edu.mec.gub.uy/biblioteca_digital/libros/J/Juana%20Ines%20de%20la%20Cruz,%20Sor%20-%20Los%20Empenos%20de%20una%20casa.pdf

VALDÉS, Juan de. *Diálogo de la lengua* [online]. [cit. 28-09-2013]. Dostupné z: http://www.edu.mec.gub.uy/biblioteca_digital/libros/V/Valdes,%20Juan%20de%20-%20Dialogo

%20de%20la%20lengua.pdf

VILLALÓN, Cristóbal de. *Gramática castellana: Arte breve y compendiosa para saber hablar y escribir en la lengua castellana congrua y decentemente* [online]. 1558 [cit. 2013-11-26]. Dostupné z: <http://books.google.cz/books?id=Ud07AAAACAAJ&printsec=frontcover&hl=cs#v=onepage&q&f=false>

Novinové články:

A veces hacés canciones para salvarte a vos mismo. *El Observador* [online]. 2012, [cit. 29-11-2013]. Dostupné z: <http://www.elobservador.com.uy/noticia/237781/a-veces-haces-canciones-para-salvarte-a-vos-mismo/>

¿Vos también, Ejército?. *La Prensa* [online]. 27-4-2013 [cit. 2013-12-11]. Dostupné z: <http://www.laprensa.com.ni/2013/04/27/voces/144309>

¿Y vos... ya tenés boleto?. *La prensa* [online]. 7-11-2012 [cit. 2013-12-11]. Dostupné z: <http://www.laprensa.com.ni/2012/11/07/vida/122928--vos-ya-tenes-boleto>

RODAS, Ana María. Glorias y caídas del voseo. *El Periódico*. 9-06-2006. Dostupné z: <http://www.elperiodico.com.gt/es/20060709/12/29565/>

Sekundární literatura

Ad fontes: Cursus Latinus. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 978-80-246-0928-7.

ANGULO RINCÓN, Lizandro. Voseo, el otro castellano de América. *Rhela*. 2009, č. 14.

BENAVIDES, Carlos. La distribución del voseo en Hispanoamérica. *Hispania*. 2003, roč. 86, č. 3.

BROWN, R. a A. GILMAN. The Pronouns of Power and Solidarity. In: GIGLIOLI, Pier Paolo. *Language and Social Context*. London: Penguin Edition, 1972, s. 252-282.

CALDERÓN CAMPOS, Miguel. Formas de tratamiento. In: ALEZA IZQUIERDO, ENGUITA UTRILLA. *La lengua española en América: normas y usos actuales*. Valencia: Universitat de Valencia, 2010, s. 225-260.

CARRICABURO, Norma. *Las fórmulas de tratamiento en el español actual*. Madrid: Arco Libros, 1997. ISBN 84-7635-278-6.

CASTILLO MATHIEU, Nicolás del. Testimonios del uso de 'vuestra merces', 'vos' y 'tú' en América (1500-1650). *Thesaurus*. 1982, XXXVII, č. 3.

Diccionario Panhispánico de Dudas. REAL ACADEMIA ESPAÑOLA. *Real Academia Española* [online]. 2013.

FONTANELLA DE WEINBERG, María Beatriz. Avances y rectificaciones en el estudio del voseo americano. *Thesaurus*. 1989, roč. 44, č. 3.

- FONTANELLA DE WEINBERG, Beatriz. LA OPOSICIÓN «CANTES/CANTES» EN EL ESPAÑOL DE BUENOS AIRES. *Thesaurus*. 1979, roč. 34, č. 1. Dostupné z: http://cvc.cervantes.es/lengua/thesaurus/pdf/34/TH_34_123_080_0.pdf
- FONTANELLA DE WEINBERG, Beatriz. Sistemas pronominales de tratamiento usados en mundo hispánico. In: BOSQUE, Ignacio a Violeta DEMONTE. *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa, 1999, s. 1399-1425.
- GUAJARDO CASTRO, Alejandra. *Aspectos morfosintácticos del voseo en el 'habla loncca' de la campiña arequipeña*. Peru, 2009. Universidad Nacional Mayor de San Marcos.
- KANY, Charles E. *Sintaxis hispanoamericana*. Madrid: Gredos, 1969. ISBN
- KAPOVIC, Marko. FÓRMULAS DE TRATAMIENTO EN DIALECTOS DE ESPAÑOL; FENÓMENOS DE VOSEO Y USTEDEO. *Hieronymus*. 2007, č. 1.
- LAPESA, Rafael. *Historia de la lengua española*. 6. vyd. Madrid: Las Americas Publishing Company, 1965.
- LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996. ISBN 84-376-1423-6.
- MORENO DE ALBA, José G. *El español de América*. México: Fondo de Cultura Económica, 1993. ISBN 968-16-4091-8.
- PENNY, Ralph. *Gramática histórica del español*. Barcelona: Ariel, 2006. ISBN 84-344-8265-7.
- PENNY, Ralph. *Variation & Change in Spanish*. Port Chester: Cambridge University Press, 2001. ISBN 9780511156175.
- REAL ACADEMIA ESPAÑOLA, Asociación de Academias de la Lengua Española. *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa Libros, 2009. ISBN 9788467032079. Dostupné z: <http://www.rae.es/recursos/gramatica/nueva-gramatica>.
- RIVERA-MILLS, Susana. Use of Voseo and Latino Identity: An Intergenerational Study of Hondurans and Salvadorans in the Western Region of the U.S. In: *Selected Proceedings of the 13th Hispanic Linguistics Symposium*. Somerville: MA: Cascadilla Proceedings Project., 2011, s. 94-106.
- ZAVADIL, Bohumil. *Vývoj španělského jazyka II*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0462-0.

Přílohy

Příloha č. 1:

Osobní zájmena v latině (převzato z *Ad fontes: Cursus Latinus*. Praha: Karolinum, 2004, s. 263. ISBN 978-80-246-0928-7.)

Zájmena osobní								
Nom.	sg.	ego	tū	-	pl.	nōs	vōs	-
Gen.		meī	tuī	suī		nostrī/ nostrum	vestrī/ vestrum	suī
Dat.		mihi	tibi	sibi		nōbis	vōbis	sibi
Akuz.		mē	tē	sē		nōs	vōs	sē
Abl.		mē	tē	sē		nōbis	vōbis	sē

Příloha č. 2:

Zájmenný systém ve staré kastilštině

	Podmětné tvary	Předmětné tvary		
		Předmět přímý	Předmět nepřímý	Přízvučný
1. os. sg.	yo	me	me	mí/mi
2. os. sg.	tú/tu	te	te	ti
3. os. sg.	elle/él	lo	le	él/el
	ella	la	le	ella
	ello	lo	le	ello
1. os. pl.	nos/nos otros/nosotros	nos	nos	nos/nos otros/nosotros
2. os. pl.	vos/vos otros/vosotros	vos	vos	vos/vos otros/vosotros
3. os. pl.	ellos	los	les	ellos
	ellas	las	les	ellas

Příloha č. 3: LIPSKI, John. *El español de América*. Madrid: Cátedra, 1996, s. 29. ISBN 84-376-1423-6.

<i>Zona dialectal</i>	<i>yeísmo</i>	<i>žeísmo</i>	<i>voseo</i>	<i>tipo</i>
1. México, Antillas, Venezuela, costa caribeña de Colombia	+	-	-	
2. América Central, inc. SE. De México y O. De Panamá	+	+	+	C
3. Costa de Pacífico de Colombia, interior de Venezuela	+	-	+	C
4. Andes colombianos	-	-	+	C

5. Costa de Ecuador	+	+	+	C
6. Altiplano de Ecuador	-	+	+	B
7. Costa de Perú	+	-	-	
8. Altiplano de Perú	-	-	-	
9. S. de Perú	+	-	+	B
10. N. De Chile, NO. de Argentina, S. de Bolivia	-	-	+	B
11. Resto de Bolivia	-	-	+	C
12. Paraguay, NE. de Argentina	-	+	+	C
13. Chile central	+	-	+	B
14. S. de Chile	-	-	+	B
15. S. y centro de Argentina, S. de Uruguay	+	+	+	C
16. N. de Uruguay	+	+	-	